

Selvitys Invalidiliiton jäsenistön elinolosuhteista

Erika Fjäder

Tekijä Erika Fjäder	
Koulutusohjelma Johdon assistentti- ja kielten koulutusohjelma	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Selvitys Invalidiliiton jäsenistön elinolosuhteista	Sivu- ja liitesivumäärä 36 + 5
Jo aiemmat tutkimustulokset osoittavat, että moni vammaisen henkilö kokee syrjintää. Puutteita yhdenvertaisuudesta koetaan esimerkiksi etsiessä väylää työelämään, palvelutilanteissa tai tuiki tavallisissa arjen tilanteissa, joissa ihmisten asenteet heijastuvat heidän käyttöksessään vammaisia ihmisiä kohtaan. Tutkimustietoa vammaisten henkilöiden sosioekonomisesta asemasta yhteiskunnassamme ei kuitenkaan ole vielä niin riittävästi, että se olisi havahduttanut päättäjät eriarvoistumisen vastaisiin toimiin tarvittavassa mittakaavassa. Toteutimme yhdessä Invalidiliiton kanssa kyselytutkimuksen. Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella, joka osoitettiin Invalidiliiton jäsenyhdistyksiin liittyneille eri lailla toimintaesteisille henkilöille. Päättävänä oli kerätä tietoa, jonka avulla Invalidiliitto saisi kokonaiskuvan jäsenistönsä elämäntilanteesta ja elämän mielekkyydestä. Kyselyssä selvitettiin esimerkiksi sitä, mistä jäsenistön tulot koostuvat ja mihin ne riittävät. Taustatietoina kysyimme muun muassa, mitä sosiaali- ja sairaanhoitopalveluita he käyttävät, sekä kartoitimme heidän vammansa asteen. Tutkimuksen loppuosioon sijoitettujen elämän mielekkyyteen liittyvien kysymysten avulla pyrimme löytämään mahdollisia yhteyksiä edellä mainittujen syiden sekä koetun onnellisuuden välillä. Olettamuksena oli se, että Invalidiliiton jäsenet ovat huomattavassa asemassa, kuin valtaväestö. Opinnäytetyöni perimmäinen tarkoitus on kuvata Invalidiliiton kanssa toteutetussa Survey-tutkimuksessa saatujen tulosten avulla vammaisten henkilöiden elinolosuhteita. Sen vuoksi keskityn kertomaan työssäni epäkohdista, jotka ovat tulleet julki aiemmissa tutkimuksissa, hyödyntäen valtion virastojen julkisia tietokantoja. Yhtäläillä keskityn myös pohjaamaan lakiperusteista tavoitetta, joka Suomessa tulisi vallita: Yhdenvertainen ja kaikkia yhteiskunnan jäseniä samassa määrin osallistava elämä jokaiselle. Olen ollut mukana keräämässä tietoa, jota voidaan jo lähitulevaisuudessa hyödyntää, kun halutaan kehittää vammaisten henkilöiden elinolosuhteita. Tiedon hyödyntäjinä toimivat Suomen päättäjät, jotka tarvitsevat tämän tutkimuksen tietoa vammaisten elämäntilanteesta ja -laadusta, sekä kyseisiin asioihin jo vaikuttaneista päätöksistä. Ilman sitä he eivät voi viedä yhteiskunnan kehitystä oikeaan ja tasavertaisempaan suuntaan. Toteuttamalla kyselylomakkeella saadut tulokset todensivat monella tapaa olemassa olevia epäkohtia: Tukien varassa elävien henkilöiden varojen riittämättömyys, huonot palvelukokemukset sekä hoidon ja osallisuuden puute. Positiivista oli se, että moni osasi nimetä paljon asioita, joihin on elämässään tyytyväinen. Tyytyväisyyttä herätti etenkin vahvan tukiverkon löytyminen. Käsittelen tutkimustuloksia vain tämän opinnäytetyön aikana hankkimani tietoperustan pohjalta.	
Asiasanat tutkimus- ja kehittämistoiminta, vammaistutkimus, vammaisten asema, vammaisjärjestöt	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Taustaa.....	2
1.2	Tavoite.....	3
1.3	Aineisto ja menetelmät.....	3
1.4	Toimeksiantajan esittely.....	4
2	Vammaislainsäädäntö.....	6
2.1	Yleistä lainsäädäntöä ihmisoikeuksista	6
2.2	Vammaisiin kohdistuvaa lainsäädäntöä	7
2.3	Lainsoveltamisjärjestys palvelutilanteissa	8
3	Tutkimustietoa.....	9
3.1	Lainsäädännön tulkinnat palvelualalla	9
3.2	Hyvinvointitutkimuksesta.....	10
3.3	Aiempi tutkimus hallituksen leikkausten seurauksista.....	11
4	Kyselyn toteutus.....	13
4.1	Kyselylomake tiedonhankintavälineenä.....	13
4.2	Otos	14
4.3	Kyselylomakkeen kysymykset.....	15
4.4	Aikataulu	17
4.5	Termistö.....	18
5	Huomioita tutkimusprosessista.....	20
5.1	Taustamuuttajat	20
5.2	Reliabiliteetti ja validius	20
5.3	Haasteet kyselytiedon keruussa.....	21
6	Tulokset	23
6.1	Elämäntilanne ja muita taustatietoja	24
6.2	Jäsenistön taloudellinen tilanne	25
6.3	Tyytymättömyys yhteiskuntamme toimintaan	28
6.4	Terveydenhoitopalvelut.....	30
6.5	Vastaajien kokemukset elämästä viimeisen 2 kk:n aikana	32
6.5.1	Positiivisia asioita vastaajien elämässä	34
6.6	Omat päätelmäni vastauksista	34
7	Pohdinta.....	35
	Lähteet	37
	Liitteet.....	40
	Liite 1. Kyselytutkimus.....	40

1 Johdanto

YK:n vammaissopimus astui Suomessa lainvoimaiseksi kesäkuussa 2016. Sopimus velvoittaa kohtelevaan vammaisia henkilöitä, kuten ketä tahansa muuta. Tästä varsin tuoreesta lainsäädännön uudistuksesta Invalidiliitto sai kimmokkeen ryhtyä hankkeeseen, joka pyrkii osaltaan vaikuttamaan lain täytäntöönpanoon: takaamaan yhdenvertaisuus jo arjen tasolta lähtien. Omana motivaationani aihetta kohtaan toimi halu kirjoittaa ihmisläheisestä, mahdollisesti jonkin vähemmistön asemaa ajavasta aiheesta, joka liittyy pääaineeseeni juridiikkaan.

Invalidiliiton hankkeen tarkoituksena oli selvittää kyselytutkimuksen muodossa, kuinka Invalidiliiton jäsenet voivat. Pyrin yhdessä liiton kanssa luomaan laajasti jäsenistön elämän eri osa-alueita käsittävän lomakkeen, kuitenkin mahdollisimman tiiviissä ja miellyttävästi vastattavassa paketissa. Kyselyn kohderyhmä koostui eri tavoin vammaisista henkilöistä: fyysisesti vammaisista ja toimintakyvyltään erilaisista ihmisistä, liikuntavammaisista sekä kuulo- ja näkövammaisista. Kyselyyn vastanneiden ikäjakauman perusteella suurin osa liiton jäsenistä on eläkeläisiä. Elämän varrella vammautuneen tai jo syntymästä saakka vammaisena eläneen ihmisen eläkekertymä on todennäköisesti pieni suhteessa täydellä työkyvyllä eläkeikään työtä tehneen ihmisen. Siitä päätellen iso osa liiton jäsenistä elää tukien, kuten työkyvyttömyys- tai vammaistuen varassa. Näistä varoista vammautuneen henkilön on maksettava peruselinkustannustensa lisäksi erilaisia tukitoimia, jotka mahdollistavat tai pyrkivät mahdollistamaan arkielämän edellytykset. Lisäksi jokaisen ihmisen soisi voivan elää elämää, jossa hän voi myös toteuttaa itseään: tavata muita ihmisiä, osata joskus haluamiaan hyödykkeitä sekä tehdä valintoja.

Loin Invalidiliiton kanssa kyselylomakkeen, jonka lähetimme n. 10 000 jäsenelle, joista yli 6 000:lle sähköisesti. Kyselyn avulla Invalidiliitto pyrki saamaan tietoa jäsenistön tulorakenteesta ja tulojen riittävydestä. Kartoitimme barometrillä myös vastaajien vamman syntyperän ja vaikeusasteen. Lisäksi keräsimme tietoa eri sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden käyttömääristä. Kyselyn päämäärälle tärkeimpänä osana toimivat eri elämän osa-alueita koskevat tyytyväisyyttä kartoittavat kysymykset. Olen toiminut avustajana kyselyn kokoamis- ja lähettämisprosessissa, vaikuttaen sen sisältöön, ulkoasuun ja kielelliseen hiontaan.

Kokoan ja jäsenän opinnäytetyöni loppuosiossa Webropol-ohjelmalla keräämiämme vastauksia. Tuon lukuina esille sen, millaiseksi vastaajajoukko muodostui: mikä on esimerkiksi työttömien ja työntekijöiden, sekä muiden tuloryhmien osuus kaikista vastaajista.

Analysoin vastauksia tämän toimeksiannon mukanaan tuoman tietämykseni pohjalta. Pyrin löytämään vastauksista mahdollisia yhteyksiä asioiden välillä. Lisäksi nostan esille avoimissa kysymyksissä esiin nousseita, jäsenistöä huolestuttavia epäkohtia. Toimeksiantajan toiveita ja odotuksia ajatellen, yhteistyöni Invalidiliiton kanssa oli enemmän käytännönläheistä, kuin teoriapohjaista tiedon tuottamista liiton käyttöön. Opinnäytetyöprosessi oli kuitenkin mahdollisimman moniulotteista tietoperustan kokoamista ja kvantitatiivisen tiedon hyödyntämistä. Empiriassa yhdistyvät hieman tutkimustyyppisen ja toiminnallisen työn elementit, sillä esittelin niin itse tutkimusta ja sen tuloksia, kuin sen suunnittelua ja toteutusta. Pääpaino oli kuitenkin ensimmäisellä.

Oma tavoitteeni oli oppia luomaan johdonmukainen kyselytutkimus sekä tutustua ihmisoikeuksia ajavan liikkeen toimintaan ja sen laaja-alaiseen palveluntarjontaan. Tässä opinnäytetyössä selostan lisää prosessin työvaiheista, joissa olen ollut mukana.

1.1 Taustaa

Vammaisten henkilöiden asemasta yhteiskunnassamme on kerätty hyvin vähän tietoa. Tilastotietoa puuttuu etenkin liittyen heidän arkensa toimivuuteen sekä tuntemuksiin, joita esiintyy päivittäisen kohtelun yhteydessä. Invalidiliiton liittovaltuuston tulevien tavoitteiden keskiössä on yksi selkeä linjaus: Vammaisten henkilöiden sosiaalisen ja taloudellisen yhdenvertaisuuden kartoitus ja tukeminen. Tämä tarkoittaa sellaisen kehityksen pysäyttämistä, joka on kytköksissä eriarvoistumiseen. (Invalidiliitto 2016.)

Valtuustoesitys nostaa esiin pyrkimyksen etsiä aktiivisesti sellaisia epäkohtia yhteiskunnasta, jotka liittyvät sosiaaliseen eristyneisyyteen. Sipilän hallituksen leikkausten myötä nämä tavoitteet ovatkin tällä hetkellä hyvin ajankohtaisia. Kun valtio ja kunnat säästävät kaikin keinoin rahaa, kasautuu taloudellinen paine siitä erityisesti niukasti toimeentulleille henkilöille. Näin käy siksi, että säästöt osuvat pitkälti juuri vammaisten tukipalveluiden, kuten kotihoidon, avustaja- ja kuljetuspalveluihin sekä omavastuukustannusten kasvuun entisestään. (Kuluttajaliitto, 2016.) Taloudelliset vaikeudet vaikuttavat sosiaalisiin suhteisiin ja henkilön osallistumiseen yhteiskunnan tarjonnan piirissä.

Kuten on jo todettu, hallitus on pyrkinyt suuriin taloudellisiin säästöihin, jotka se aikoo toteuttaa vuodesta 2017 alkaen. Ne toteutetaan leikkauksin, uusien asiakasmaksuin sekä omavastuuosuuksia korottamalla. (Invalidiliitto 2016.) Nämä asiat vaikuttavat suoraan vammaisen henkilön mahdollisuuksiin saavuttaa täysimittaiset normaalielämän edellytykset. Invalidiliiton tekemän köyhyysohjelman katsauksessa ”Tullaan toimeen –elämyksiä

kansaneläkkeellä” (2010) on tuotu hyvin esille vammaisten henkilöiden köyhyyden ilmeneminen arjessa. Köyhyyden todellisuutta ilmentävien epäkohtien tunnistettavuutta ja huomion saavuttamista haittaa kuitenkin eräs tilastollinen harha: yhteiskuntamme mediaanitulo ei kerro vielä alkuunkaan vammaisen henkilön toimeentulosta, saati mahdollisuuksista kohtuulliseen elintasoon. Mikäli henkilö saa hoitotukea ja/tai vammaistukea, laskeaan ne kokonaistuloihin, jolloin ne voivat näennäisesti korottaa tulot tasolle, joka vaikuttaa keskitason toimeentulolta. Kyseiset tuet eivät läheskään aina kata pakollisia vamman hoitoon liittyviä kuluja. Näin myös jäljelle jäävät rahat, kuten palkka tai toimeentulotuki, jotka oletetaan käytettävän peruselintason savuttamiseen, kuluvatkin välttämättömien elinehtojen, kuten lääkeostosten kattamiseen. (Invalidiliitto 2010, 5–6.) Samaan aikaan muut kansalaiset käyttävät eri tulonlähteistään, kuten asumistuesta ja palkasta koostuvat kuukausitulonsa normaalielämään kuuluviin päivittäisiin ostoksiin.

1.2 Tavoite

Kerron tässä opinnäytetyössä Suomen lainsäädäntöä lainaten, miksi vammaisten henkilöiden asemaan havahtuminen oli tärkeää. Päämääränä oli selvittää vammaisten henkilöiden sosiaalinen ja taloudellinen tilanne tämänhetkisten yhteiskuntarakenteiden vallitessa. Tutkimus toimii samalla ensiaskeleena prosessissa, jonka toivottu tulos on vammaisten ihmisten elinolosuhteiden paraneminen. Sen avulla saadaan kokonaiskuva siitä, minkälainen on se tilanne, jota pyritään kehittämään positiiviseen suuntaan. Minulle koitui ainutlaatuinen mahdollisuus olla mukana kartoittamistyössä, sekä antaa oma ääneni näin tärkeän asian puolesta. Valtuustoesityksen valtuutettujen sanoja lainaten korostan työssäni suuntaviivaa, jonka tavoitteena on yhdenvertainen, täysivaltaisen yhteiskuntajäsenyyden mahdollistava Suomen valtio (Invalidiliitto 2016).

Tutkimuksen käytännön osuus koostuu Invalidiliiton barometrin tekemisessä avustamisesta, kyselylomakkeen työstämisestä ja vastausten koonnista. Analysoin opinnäytetyössäni kokoamiani tutkimustuloksia ja luon niiden pohjalta yleiskuvan vammaisten sosioekonomisesta tilanteesta osoittaakseni siihen kohdistuvat muutostarpeet todellisiksi. Opinnäytetyöni perustuu pääasiassa kvantitatiiviseen tutkimukseen, sillä tietoperusta kerätään kyselybarometrilla, jonka vastausjakamaa analysoimalla mahdollistamme vammaisten henkilöiden sosiaalisen ja taloudellisen aseman kuvaamisen.

1.3 Aineisto ja menetelmät

Niin taustoittamiseen, tutkimuskysymysten valintaan kuin loppuanalysointiin on käytetty valmiita aineistoja, kuten dokumenttiaineistoja, aiempien tutkimusten tuottamaa materiaalia sekä valtion virastojen arkistoja. Monet valmiit aineistot, kuten aikaisemmat selvitykset

elintasoon liittyvistä yhteiskuntavaikutteista, antavat selkeän suuntaviivan tämän tutkimuksen tekemiselle. Aiemmissa selvityksissä toistuu nimittäin kerta toisensa jälkeen sama lopputulos: on onnistuttu osoittamaan, että vammaisen henkilö on Suomessa eriarvoisessa asemassa suhteessa valtaväestöön. Tällaiset materiaalit ovat olleet opinnäytetyötä tehdessäni erittäin käyttökelpoisia, sillä ne ovat kokonaisuudessaan vahvistaneet tuntemustani siitä, että tästä aiheesta on syytä kirjoittaa. Tutkimusstrategiana on käytetty perinteistä survey-tutkimusta, jolle on tyypillistä aineiston kerääminen strukturoidussa muodossa, esimerkiksi juuri kyselylomakkeen avulla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 125.)

Lähtökohtaisesti pelkkä kyselytutkimus jonka tekemisessä olen mukana, on jo itsessään hyvin tärkeä. Ilman lähtötilannetta on nimittäin hankalaa todeta asioiden muuttuneen. Vaikka tiedon keräämiseen ja sen työstämiseen sekä julkaisemiseen kuluu jokseenkin paljon aikaa, on jostain kuitenkin aloitettava. On lisäksi osoitettava, että samankaltaisiin tutkimustuloksiin päästään myös pidemmällä aikavälillä, toistettaessa tiedonkeruuprosessi. Samanlaisia tutkimuksia on siis odotettavissa Invalidiliitolta lisää. Kun kyseessä ovat ihmiset ja heidän tarpeensa, on mielestäni hyvä herätellä ajatuksia jo siinä vaiheessa, kun olemme jo saaneet vainun siitä, että tasa-arvoinen elämä ei ole yhteiskunnassamme vielä taattua. Kun perustelut tämän tutkimuksen tarpeellisuudelle ovat jo näin selvät, on aika nostaa päättäjien sekä koko kansan katse kohti todellisuutta: selvittää, miltä tavallinen arki tuntuu vammaisesta ihmisestä.

1.4 Toimeksiantajan esittely

Invalidiliitto on Suomessa toimiva valtakunnallinen järjestö, joka toimii fyysisesti vammaisten ja toimintakyvyltään erilaisten henkilöiden elinolosuhteiden edistäjänä ja kehittäjänä. Liitto kerää aktiivisesti tietoa jäsenistönsä palvelukokemuksista ja tuottaa siitä saadun tiedon avulla esteettömiä ratkaisuja vammaisten henkilöiden arjen sujuvoittamiseksi. Toiminta on hyvin monialaista, kattaen palvelutoimintaa kuntoutumisesta ja koulutuksesta ja asumispalveluihin. Jäsenedistyksiä liitolla on 150 kappaletta, joiden kautta jäseniä n. 30 000. Tässä opinnäytetyössä kartoitetaan juurikin Invalidiliiton jäsenistön elinolosuhteita. Invalidiliiton sloganina toimii ”Kohti yhdenvertaista ja esteetöntä Suomea”. Liiton pyrkimyksenä on edistää toimintarajoitteisten henkilöiden arjen täysipainoisuutta kehittämällä heidän osallistumis- ja liikkumismahdollisuuksiaan. (Invalidiliitto.)

Invalidiliiton arvot, kuten luotettavuus, avoimuus ja ihmisarvo, vastaavat hyvin pitkälti sellaisia sanoja, jotka valitsisin kuvaamaan omaa arvomaailmaani (Invalidiliitto). Liiton toimin-

nassa näkyy selvästi huomion painottuminen yksilöllisyyden korostamiseen sekä itsemääräämisoikeuteen. Tällä tarkoitetaan sitä, että toteuttaakseen itseään, tulee jokaisella ihmisellä olla perustarpeiden täyttymisen lisäksi vapaus joskus myös valita. Kukaan ihminen ei varmastikaan halua vain toistuvasti tyytyä johonkin. Yltäkylläisyyden keskellä tulee harvoin ajatelleeksi, että moneen itsestään selvään päivittäin tapahtuvaan asiaan liittyy vapaus valita: ostanko tänään take-away kahvin vai keitänkö kahvin kotona? Valmistanko ruuan itse vai lounastanko ravintolassa?

Invalidiliitto tarjoaa jäsenilleen palveluiden lisäksi toimintaa, tukea, tietoa ja toivoa. Päätävinä eliminä toimivat liittovaltuusto ja -hallitus, joista ensimmäinen on Invalidiliiton korkein päättävä taho. (Invalidiliitto.) Kuten aiemmin on mainittu, on tämä opinnäytetyö osittain peräisin valtuustoesityksessä esiin nostetusta aiheesta.

2 Vammaislainsäädäntö

Koen tämän työn kirjoittamisen sekä yhteistyön Invalidiliiton kanssa erittäin merkitykselliseksi. On ehdottoman väärin, että jokin ihmisen omasta tahdosta riippumaton ominaisuus ajaa hänet kamppailemaan omista perusoikeuksistaan, jotka olisi mahdollista saavuttaa tietouden leviämisen, ymmärryksen ja ennakkoluulottomuuden avulla.

Suomen vammaispolitiikka perustuu samaan ajatukseen, kuin pohjoismaisen hyvinvointivaltion rakentuminen ylipäätään. Sitä selitetään tasavertaisilla, taloudellisesta tai sosiaalisesta asemasta riippumattomalla oikeudella olla osallisena yhteiskunnan palveluiden käyttäjäkuntaa. (STM 2010, 153.) Sosiaali- ja terveysministeriö tunnustaa myös paikallisten valtuustojen tärkeyden yhteiskuntasuunnittelun onnistumisessa vammaisten henkilöiden eduksi. (STM 2010, 155.)

2.1 Yleistä lainsäädäntöä ihmisoikeuksista

Opinnäytetyöni aihe sisältää runsaasti oikeudellisia liittymäkohtia ja se on vahvasti liitoksissa niin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, kuin Suomen lainsäädäntöön. Minusta on erittäin perusteltua pohjustaa tässä työssä tasa-arvoon liittyvää oikeuskäytäntöä, jotta voidaan osoittaa se, kuinka asioiden kuuluisi lain mukaan olla, sekä kuinka moniulotteista soveltamista tämä aihe vaatii. Kaiken pohjana Suomessa toimivat kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Tällaisia ovat esimerkiksi Kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 7-8/1976), Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 18-19/1990), Euroopan sosiaalinen peruskirja ja Kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleissopimus nro 111. (Oikeusministeriö 2017.)

Ihmisoikeuksien toteutumista turvaavat lait, kuten sosiaali- ja terveyslainsäädäntö sekä työ- ja virkasuhdelainsäädäntö, on jaoteltu yksityiskohtaisesti eri tilanteisiin, joissa ihmiset voivat kokea väärinkohtelua erilaisuutensa takia. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) pitää huolen, että ihmisarvoa ei loukata palvelutilanteissa. Valtion virkamieslaki (750/1994), laki kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003) sekä työsopimuslaki rajoittavat vammaisten asettamista eriarvoiseen asemaan palvelusuhteeseen ottamisessa sekä sen aikana. Kaikille edellä mainituille lainkohdille on yhteistä se, että ne edellyttävät tasapuolista ja oikeudenmukaista kohtelua. (Oikeusministeriö 2017.)

Suomi takaa perustuslain (731/1999) toisessa luvussa kaikille perusoikeudet. Perusoikeuksiin kuuluu se, että jokaisella ihmisellä on yhdenvertainen asema lain edessä. Ketään

ei lain mukaan saa asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn, kuten vammaisuuden takia. (6 §.)

2.2 Vammaisiin kohdistuvaa lainsäädäntöä

Tarkemmasta ja ehkä jopa tärkeimmästä, juuri vammaisiin kohdistuvasta lainsäädännöstä on syytä tuoda ihan ensimmäisenä esille YK:n vammaissopimus, joka astui voimaan kotimaassamme 10. kesäkuuta 2016. Se tarkoittaa, että tasavertaisia ihmisoikeuksia on noudatettava lakina sopimuksen voimaantuluspäivästä. Laki tarttuu epäkohtien kaitsemiseen arkielämän tasolta alkaen. Se korostaa, että vammaiset henkilöt on otettava osalliseksi ja heihin on suhtauduttava kuten muihinkin ihmisiin kaikissa sosiaalisissa tilanteissa. Tietämystä ihmisarvosta on kasvatettava jo varhaiskasvatuksesta lähtien. Jo olemassa olevia oletuksia on karistettava koulutusten avulla työelämässä olevien ihmisten keskuudessa. Päätöksentekoon otetaan parhailtaan sekä tulevaisuudessa mukaan vammaisia sekä heidän etujaan ajavia järjestöjä, jotta käyttäjäkokemus ohjaisi palveluntuottajia luomaan entistä yhdenvertaisempia ratkaisuja. Yhdestä ratkaisumallista hyvänä esimerkkinä on esteettömyys, joka tarkoittaa fyysisen ja sosiaalisen ympäristön tavoitettavuutta ja palveluiden helppokäyttöisyyttä. Muita käytäntöön pantavia asioita ovat omannäköisen elämän mahdollistaminen tukipalveluiden avulla, sekä kantelu-oikeuden helpottaminen kansainvälisellä tasolla. (Invalidiliitto 2016.) Voisimmeko olla siis enempää oikeilla jäljillä toteuttamamme barometrin suhteen: sen avulla saamme kuvan lähtötasosta, joka pyritään tulevaisuudessa nostamaan uuden lain asettamien tavoitteiden mukaiselle tasolle.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 § velvoittaa jokaista kansalaista noudattamaan syrjinnän kieltoa. Yhdenvertaisuuslain 15 § edellyttää viranomaisilta ja mm. palveluntarjoajilta tietynlaisten mukautusten tekemistä, jotta vammaisen henkilön arki ja asioiminen onnistuisivat esteettömästi ja yhdenvertaisella tavalla muihin kansalaisiin nähden.

Suomessa ja muissa sellaisissa maissa, jotka ovat ratifioineet YK:n vammaissopimuksen on voimassa suorastaan kansallinen velvoite varmistaa yhdenvertaisuuteen liittyvien tavoitteiden toteutuminen. Se on ehdoton päämäärä, johon päästään keräämällä ja levittämällä informaatiota vammaisten henkilöiden senhetkisestä elämänlaadusta. (YK:n yleissopimus 2015, 3.) Juuri tämä on erittäin tärkeää opinnäytetyöni kannalta, sillä siihen liittyvät barometritutkimus on osaltaan mukana rakentamassa toivottua sopimukseen pohjautuvaa käytäntöä. Sopimuskohtien täytäntöönpano tarkoittaa ehdottoman tasavertaisuuspolitiikan ja syrjimiskieltojen lisäksi pyrkimystä edistää toimintaa, joka edesauttaa syrjimisen tunnistamista ja yhdenvertaisuuden edistämistä.

2.3 Lainsoveltamisjärjestys palvelutilanteissa

Perustuslain 22 § velvoittaa valtiovaltaa pitämään huolen siitä, että perusoikeudet toteutuvat jokaisen kohdalla. Alemman asteisilla säädöksillä tarkennetaan, millaiset toimet ja palvelut riittävät kattamaan perusedellytykset. Toteuttaessa vammaisiin kohdistuvaa palvelulainsäädäntöä, huomioidaan siinä ensisijaisesti sosiaalihoitolaki. Jos tämän sekä muun lain soveltaminen ei riitä siihen, että vammaisen henkilö voi kokea toimivansa kuten muut yhteiskuntamme jäsenet, tai jos kyseiset lait eivät riitä ehkäisemään vammasta aiheutuvia haittoja, sovelletaan tällöin palvelutilanteeseen vammaispalvelulakia. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

Kun mennään syvemmälle lakien soveltamishierarkioihin, tulee järjestyksessä huomioida erityislakien käytön riippuvuus palveluiden saatavuudesta. Se tarkoittaa, että mikäli henkilöllä on mahdollisuus saavuttaa palvelut yleislakien nojalla, ei erityislakeja tarvita. Lakien soveltaminen toteutetaan käytännössä aina asiakkaan eduksi, joten kynnys erityislakien käyttöön on alhainen. Sovellettavia erityislakeja palvelutilanteissa ovat vammaispalvelulaki sekä kehitysvammalaki. Vammaispalvelulakia käytetään ensisijaisesti kehitysvammalakiin nähden. (Kaipinen, 2015.)

Vammaispalvelulaki oikeuttaa useisiin sellaisiin palveluihin, joihin pelkkä sosiaalihoitolaki ei itsessään oikeuta. Se turvaa etenkin vammaisen henkilön arjen toimivuuden niin kotona- kuin kodin ulkopuolella, esimerkiksi järjestämällä kuljetuspalvelut. Vammaispalvelulaki huomioi myös eri tavalla vamman vaikeusasteen, sillä se sisältää erikseen kunkin palvelun kohdalla määritelmät asiakkaan vamman asteelle. Kehitysvammalaki liittyy puolestaan enemmän erityishuollon tarpeeseen ja siihen turvaudutaan, mikäli vammaispalvelulaki ei riitä kattamaan asiakkaan tarpeita. (Kaipinen 2015.) Alla olevassa taulukossa esitellään palvelulakien hierarkiaa kuvattuna ylhäältä alaspäin.

Taulukko 1. Lainsoveltamisjärjestys palvelutilanteissa, (Kaipinen 2015)

Soveltamisjärjestys	Laki
1) Yleislait	Sosiaalihuollon asiakaslaki, sosiaalihoitolaki, päivähoitolaki, perusopetuslaki
2) Erityislait	a) Vammaispalvelulaki b) Kehitysvammalaki

3 Tutkimustietoa

Oikeusministeriön syrjinnän seurantajärjestelmän selvityksessä tulee selkeästi esille vammaisten ihmisten jo lähtökohtaisesti heikko asema yhteiskuntamme jäsenenä. Tutkimuksessa vammaisista sekä liikkumisesteisistä henkilöistä koostuvalta kohderyhmältä kysyttiin mm. arjessa, työelämässä ja palvelutilanteissa koetusta syrjinnästä. Tulokset ovat pöyristyttäviä, sillä 426 vastaajasta 219 (51,4 %) on sillä kannalla, että asenneilmapiiri vammaisia kohtaan on yleisellä tasolla huono. (Oikeusministeriö 2016, 46.)

Minun on hyvin vaikea epäillä, etteikö vammaisten henkilöiden oma kokemus antaisi suuntaa todelliselle asetelmalle, vaikka toki otoksessa oli mukana hyvin eriasteisten vammojen edustajia. Yleistä johtopäätöstä erilaisuuden aiheuttamasta syrjinnästä toisaalta vahvistaa tutkimustulosten jakautuminen vammatyypin mukaan: Mitä harvemmin kyseistä fyysistä rajoitteisuutta esiintyy katukuvassa, sitä suurempi osa sen edustajista koki olevansa solvauksen ja syrjimyksen kohteena. (Oikeusministeriö 2016, 47.)

3.1 Lainsäädännön tulkinnat palvelualalla

Jotta saisimme perspektiiviä tähän opinnäytetyöhön, haluan nostaa esiin myös erään kyselytutkimuksen, jonka kohderyhmänä toimi palveluntuottajia ja palvelualan henkilöitä, jotka ovat tiiviisti tekemisissä eri tavoin vammautuneista ihmisistä koostuvan asiakasryhmän kanssa. Tutkimus toteutettiin Invalidiliiton ja Talentian kanssa yhteistyössä. Tutkimuksesta löytyy kaksi tiivistelmää: toinen Invalidiliitolta ja toinen Talentialta. Molemmissa tiivistelmissä tulee ilmi, että vammaispalveluiden sosiaalialan työntekijöiden keskuudessa on selkeä huoli yhdenvertaisuuden toteutumisesta. On hienoa, että epäkohtien tunnistamista tukevaa materiaalia löytyy sieltä, mistä palvelukokemuksen tuottaminen on lähtöisin. Varteenotettavia kehityskohteita löytyi monesta aiheesta. Työntekijöiden mukaan asiakkaan vamman diagnosointiin käytetään vastaanotolla liikaa voimavaroja, vaikka palvelukokemuksen onnistumisen kannalta paljon tärkeämpää olisi personoitu palvelu juuri kyseiselle asiakkaalle. (Laisi & Lappalainen 2016, 1) Huolta herättävät myös sellaiset asiakkaat, jotka elävät erilaisten tukien varassa, sillä palveluiden saannin rajoituksista johtuen subjektiivinen oikeus hoitoon ei usein toteudu. Rajoituksia tehdään taloudellisten seikkojen varjolla, joka koituu monen asiakkaan haitaksi, varsinkin jos he eivät osaa puolustaa omaa etuaan, eikä heillä ole tukihenkilöä elämässään. (Manssila 2016, 3–4.)

Edellä mainitun kaltaisia ongelmia esitetään Invalidiliiton katsauksessa (2016, 3) ilmenevän siitä syystä, että tiedonkulku ja sen tulkitseminen on vaikeaa. Näin voi käydä esimer-

kiksi silloin, kun viimeisen päätöksen tekevä henkilö on muu, kuin se joka on asioinut asiakkaan kanssa henkilökohtaisesti ja on arvioinut hänen yksilölliset tarpeensa. Palvelualalla koetaan, että lakien systemaattista soveltamista on vaikeaa tehdä käytännössä. Talentian yhteenvedossa (2016, 3) todetaan, että ammattilaiset soveltavat usein vammaisiin henkilöihin tarkennettuja lakeja, eivätkä niinkään yleislakeja. Yleislakeja olisi syytä soveltaa asioidessa vammaisten henkilöiden kanssa siinä missä niitä sovelletaan muihinkin kansalaisiin. Yleinen ilmapiiri osoittautui molemmissa yhteenvedoissa sellaiseksi, että henkilöstö toivoisi lisäkoulutusta lainsäädännön soveltamiseen käytännön tasolla. (Laisi & Lappalainen 2016, 3–4, Manssila 2016, 3.)

Kuten mainittua, käytännössä vammaispalveluihin mukautetaan samaa lainsäädäntöä, kuin kaikkiin muihinkin kansalaisiin, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon lakeja sekä hallinto- ja opetuslainsäädäntöä. (Manssila 2016, 3.) Mielestäni on silti ymmärrettävää, että työntekijät haluavat kohdennettua ohjeistusta omaan päivittäiseen työhönsä, jotta he voisivat kokea toimivansa oikeudenmukaisesti. Koska lakipykälät näyttävät osoittautuvan tulokinnanvaraisiksi sekä luultavimmin liian laaja-alaisiksi yrittäessä käyttää niitä palvelutilanteissa, tulisi ohjeistusta työnantajan puolelta ehdottomasti parantaa. Koko selvityksestä tulee myös sellainen olo, että liiallinen sääntöjen rikkomisen pelko saattaa osaltaan vaikuttaa palvelukokemuksen miellyttävyyteen asiakkaan näkökulmasta.

3.2 Hyvinvointitutkimuksesta

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos tekee säännöllistä tutkimusta kansalaisten hyvinvointiin ja terveyteen liittyen. Samainen tutkimussuuntaus seuraa myös palveluiden käyttöä, keräten tietoa niiden tarpeellisuudesta ja tavoitettavuudesta. Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus (ATH) on tärkeä osa kunnallisessa päätöksenteossa. ATH-tutkimus tähtää muutosten kuvaamiseen pitkällä aikavälillä. (THL 2016.) Invalidiliitto pyrkii barometrin avulla samaan päämäärään.

ATH-tutkimuksessa on kysymyksiä seuraavista aihepiireistä: Koettu hyvinvointi ja osallisuus, elintavat, terveys, toiminta- ja työkyky sekä palvelut (THL, 2016a). Samankaltaiset kysymykset ovat relevantteja myös invalidiliiton jäsenistön kannalta ja ne ovat toimineet suuntaa antavana esimerkkinä Invalidiliiton kyselytutkimusta luotaessa. Selvänä erona tutkimuksissa on se, että vammaisille suunnatussa kyselyssä ei kysytä painoindeksiin tai elintapoihin kuten tupakointiin tai kasvisten syöntiin liittyviä kysymyksiä. Jos eroa kyselyjen kysymysten välillä pitää kuvailla yleisemmällä tasolla, sanoisin Invalidiliiton kyselyn keskittyvän ATH-tutkimusta enemmän käytettävissä olevien varojen ja hyvinvoinnin yhtey-

teen, kun taas ATH-kysely elintapojen ja terveydentilan sekä hyvinvoinnin väliseen yhteyteen. Esimerkkinä: kun THL kysyy kansalaisilta heidän harrastamansa liikunnan määräästä, kysytään vammaistutkimuksessamme mahdollisuuksista harrastaa ylipäätään liikuntaa.

Kuten THL:n tekemän tutkimuksen, myös Invalidiliiton kyselytutkimuksen tuloksia pystyy tarkastelemaan eri indikaattorein, kuten ikäryhmän tai koulutusasteen perusteella. Tiedon keräämisen ja kuvaamisen lisäksi muita yhteisiä seikkoja ovat päämäärät, joihin tuloksilla pyritään. Niitä tullaan käyttämään niin päätöksenteossa, kuin uusissa tutkimuksissakin. ATH-kyselyllä tuotetun aineiston avulla seurataan muun muassa jonkin Suomen alueen hyvinvoinnin ja terveyden tasoa, verrataan kyseisen alueen asukkaiden vastauksia muualla asuvien tilanteeseen, ajetaan asioita päämäärätietoisesti parempaan suuntaan tutkimustiedon valossa sekä tarkastellaan jo toteutettujen ratkaisujen toimivuutta (THL, 2016b). Invalidiliiton barometrin tuloksia ei voida suoraan verrata THL:n kyselyn tuloksiin, sillä kysymysten asettelussa on paljon eroavaisuuksia. Esittelin tämän tutkimuksen sen yhtenevän päämäärän, sen rungon osittaisen lainaamisen ja tulosten käyttötarkoituksen vuoksi.

3.3 Aiempi tutkimus hallituksen leikkausten seurauksista

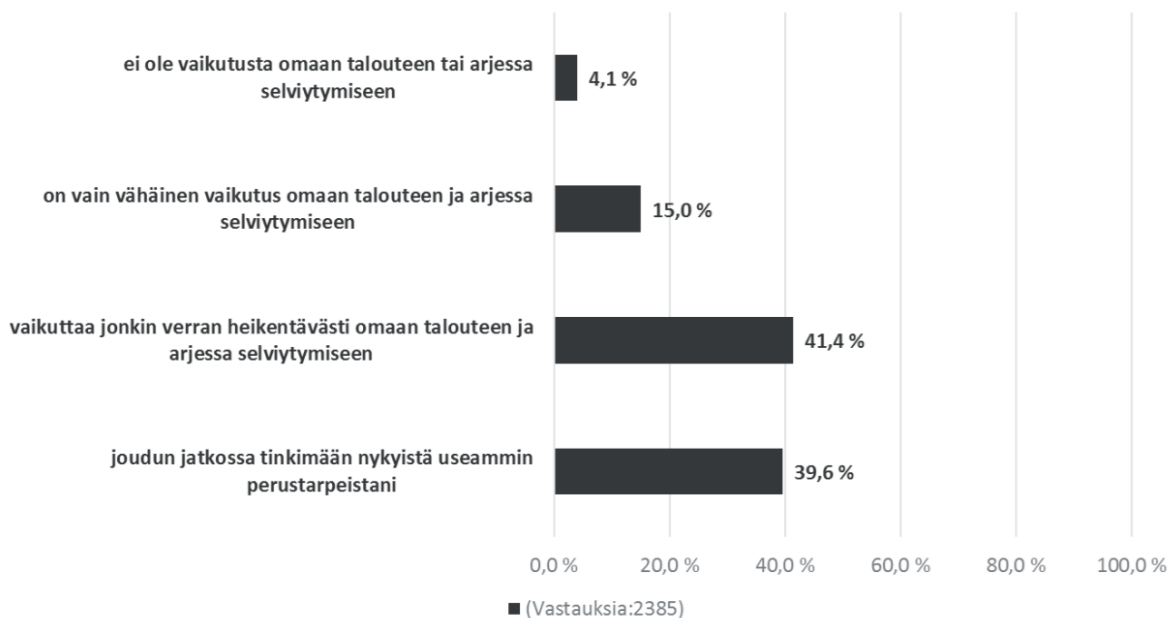
Puhuin jo johdanto-osuudessa hallituksen toteuttamista leikkauksista. Olen käyttänyt barometrin kysymysten koonnissa runsaasti samoja kysymyksiä, kuin Kuluttajaliiton 2016 toteuttamassa kyselyssä, joka suunnattiin erityisesti opiskelijoille, työttömille, eläkeläisille, vammaisille ja pitkäaikaissairaille. Kyselyä jaettiin myös sosiaalisessa mediassa, joten siihen saattoivat vastata myös muutkin halukkaat. (Kuluttajaliitto 2016, 1)

Kuluttajaliiton kyselytulosten esittelyssä (2016, 1) kerrotaan, että vuoden 2017 aikana vammaisten henkilöiden palveluihin on luvassa 61 miljoonan euron säästöjä, ne toteutetaan säästöinä kotihoidossa sekä kuljetuspalveluissa. Lääkkeiden omavastuuosuuksia korrattamalla pyritään 134 miljoonan euron säästöihin. Tämä näkyi selkeästi myös tuloksissa: kaksi eniten huolta aiheuttavaa asiaa ovat asiakasmaksujen korotukset sekä lääkkeiden 50 euron omavastuuosuus. Kysyimme Invalidiliiton barometrissä jäsenistön kokemista vaikeuksista maksaa erilaisia asiakasmaksuja. Kysyimme myös siitä, joutuvatko he tinkimään lääkkeitä tai lääkärikäynneistä rahojen riittävyyden takia. Käsittelen kyselytutkimuksen vastauksia peilaten niitä Kuluttajaliiton vastauksiin opinnäytetyöni loppuosiossa, jossa puran ja esittelen tutkimustuloksia. Oheisessa Kuluttajaliiton kyselytulosten joukosta lainatussa taulukossa näkyy erityistä tyytymättömyyttä herättävät asiat leikkauksiin liittyen.

Pylväsdiaagrammi 1. Eniten huolta aiheuttavat leikkaukset (Kuluttajaliitto 2016, 7)

Kyselytuloksista kävi myös ilmi, että suurin osa vastaajista kokee leikkausten vaikuttavan jonkin verran omaan talouteen ja sitä kautta arjessa selviytymiseen. Vain 4,1 % koki, ettei leikkauksilla ole lainkaan vaikutusta omaan talouteen. Oheisessa diagrammissa on prosenttiosuuksittain esiteltynä yleinen tyytymättömyys leikkauksiin.

Pylväsdiaagrammi 2. Leikkausten vaikutukset talouteen (Kuluttajaliitto 2016, 8)

4 Kyselyn toteutus

Opinnäytetyöni on pääasiallisesti tutkimustyyppinen. Siinä on silti hieman aineksia toiminnalliseen opinnäytetyöhön, sillä olen ollut tiiviisti yhteistyössä Invalidiliiton kanssa kyselytutkimuksen suunnittelun alkumetreistä lähtien. Tapasin mentoreideni kanssa jo siinä vaiheessa, kun tutkimus oli vasta päätetty toteuttaa. Rajanveto tehtiin kuitenkin siten, että keskityn työssäni huomattavasti käytännön töiden selostamista enemmän kuvaamaan tutkimuksen tarkoitusta ja kyselyllä saatuja tuloksia. Jäsenistön vastausten, sekä muun keräämäni tutkimustiedon pohjalta pyrin nostamaan myös asian ajankohtaisuutta esiin.

Työni on piirteiltään kvantitatiivinen, sillä se täyttää kyseiselle tutkimustypille ominaiset vaatimukset. Kyselyllä pyritään keräämään aineistoa, joka on analysoitavissa luvuin ja prosentein ja jota voidaan peilata aiempiin tutkimuksiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 131.) Muita Hirsjärven ym. esittämiä tästä työstä kvantitatiivisen tekeviä piirteitä ovat sen tarkka aineistonkeruusuunnitelma, valmiiden hypoteesien esittäminen sekä pohjustustyö, joka liittyy käsitteisiin ja muihin varmaksi todettaviin seikkoihin, kuten viitattaviin lakeihin.

Omalta osaltani työsarkaa on ollut niin barometrin ulkoasuseikkojen huomioimisessa, kuin kysymysten valinnassa ja laadinnassa. Pohjana sain käyttää kuitenkin alustavaa mallikyselyä, jonka Anne Mäki oli laatinut Kuluttajaliiton tuoreen (11/2016) kyselytutkimuksen pohjalta (Hallituksen leikkausten ja säästötoimenpiteiden vaikutukset kuluttajien talouteen ja terveydenhoitoon). Toteuttamamme Survey-tutkimus ei ole kuitenkaan toisinto tästä mallinamme käyttämästä tutkimuksesta, sillä kysely on suunnattu nimenomaan liikuntarajoitteisille henkilöille. Tarkoituksena oli saada vastauksia siihen, ovatko invalidiliiton jäsenistö huonommassa vai paremmassa asemassa Kuluttajaliiton (2016) kyselyyn vastanneisiin henkilöihin verrattuna. Oletusarvona on se, että vammaiset ovat huonommassa asemassa. Invalidiliiton järjestöjohtajan Terhi Jussilan ja yhteiskuntasuhdejohtajan Laura Anderssonin mukaan Suomessa on kerätty tämän kaltaista tietoa vammaisista ihmisistä hyvin vähän (Invalidiliiton barometri 2017).

4.1 Kyselylomake tiedonhankintavälineenä

Kyselylomaketta lähetettiin asiakkaille sekä sähköisesti Webropol-nimisellä ohjelmalla, että kirjepostilla. Invalidiliiton tavoitteena oli alun perin koota barometriin 20 kysymystä, jotta siihen vastaaminen koettaisiin mahdollisimman mielekkääksi niin asiakkaan vastamiseen käyttämän ajan kuin selkeyden kannalta.

Kysymyksiä tuli lopulta netissä lähetettävään, Webropolilla tehtyyn versioon 29 ja kirjepostiversioon 23 kappaletta. Kysymysten määrään syntyi eroja versioiden välillä, sillä netissä lähetettävän version asetteluun tuli tehdä rakenteellisia muutoksia. Hyvin suuri osa nykypäivän ihmisistä käyttää nettiä omalla matkapuhelimellaan. Mobiiliversiossa kysymyksille on näytöllä luonnollisesti vähemmän tilaa. Monet Webropol-ohjelmalla tehdyt kysymykset näkyivät testiversioissa kummallisella tavalla ja tekstit saattoivat sijoittua jopa siten, että kysymykseen vastaaminen vaikeutui. Eräässä monivalintakysymyksessä vastausvaihtoehtojen määrä oli niin suuri, että se piti jakaa kahteen eri kysymykseen jotta se näyttäisi matkapuhelimen ruudulla yhtenäiseltä. Mukavaa työstettävyyden kannalta oli se, että Webropol-ohjelmalla sai valita valmiista kysymystyypeistä parhaiten soveltuvat. Kyselyn saate, joka on tämän opinnäytetyön liitteenä, tuli nettiversiossa sähköpostin viestikenttään, jonka lopussa oli kyselyyn johtava linkki.

Nettiversiossa tuli myös huomioida kyselyssä etenemiseen liittyviä seikkoja, kuten joidenkin kysymysten muokkaaminen pakolliseksi. Pyrimme siten välttämään sen, että tyhjat vastaukset muodostaisivat tulosjakaumaan harhan. Muita samankaltaisia muokkauksia piti tehdä kysymyksiin, joissa vastausvaihtoehtoja oli useampia: joihinkin kuului valita vain yksi vaihtoehto kuvaamaan omaa tilannetta, joissakin sai ruksia useamman kohdan vastaukseksi.

Tulostettavaan postitse lähetettävään kyselylomakkeeseen oli helpompaa jäsentää kysymykset tiiviiseen muotoon, sillä Word-muotoisessa pohjassa ei ollut tietenkään rajoituksia kysymystyyppien suhteen. Kirjepostikyselyyn loimme lisäksi mielekkään ja selkeän näköisen pohjan. Nettikyselyyn nähden paperiversiossa on negatiivista se, jos osaan postitusversion kysymyksistä jätetään vastaajien toimesta vastaamatta.

4.2 Otos

Kysely suunnattiin vain Invalidiliiton jäsenyhdistysten henkilöjäsenille. Kysely lähetettiin kevään 2017 aikana kaiken kaikkiaan kolmasosalle Invalidiliiton 30 000 jäsenestä. Noin 10 000 vastaanottajasta 6 086 sai kyselyn sähköpostitse 20.3.2017. Se lähetettiin sähköisessä muodossa kaikille niille, jotka olivat ilmoittaneet sähköpostiosoitteensa jäsenyhdistyksensä rekisteriin. Tässä opinnäytetyössä analysoin ainoastaan sähköpostitse lähetetyjä vastauksia.

Sähköpostikyselyllä kerätyt vastaukset tulivat reaaliajassa Webropol-järjestelmään, joka mahdollisti sen, että pystyin seuraamaan vastausjakaumia jo ennen vastausajan päättymistä.

mistä. Vastausaika nettikyselyyn päättyi 14.4., joka on suhteellisen myöhään työni palautuksen kannalta. Enemmän ajankäyttöön liittyvää arviointia käsittelen myöhemmässä siihen liittyvässä kappaleessa. Ratkaisuun siitä, että käsittelen vain verkon kautta saatuja vastauksia, päädyttiin juurikin käytännön sekä ajankäytöllisistä syistä. Sähköpostiosoitteensa ilmoittaneita jäseniä löytyi tasaisesti jokaisesta maakunnasta. Paperiversion vastauksien parissa päästään työskentelemään vasta kevät-kesällä 2017.

3 595 henkilöä sai kyselyn paperisena kotiinsa. Otanta kerättiin alueittain Kilta-nimisellä järjestelmällä, jolloin kunkin alueen maakuntien jäsenistä kolmasosa sai kyselyn postitse kotiin. Alla olevassa taulukossa on kunkin alueen suhteelliset otannat.

Taulukko 2. Postitse lähetetyt kyselyt alueittain Suomessa (Invalidiliitto 2017)

Alue	Kyselyjä lähetetty/ kpl
Etelä-Suomi	680
Sisä-Suomi	480
Lounais-Suomi	480
Kaakkois-Suomi	440
Itä-Suomi	560
Länsi-Suomi	400
Oulu-Kainuu	320
Lappi	120

Vastaavaa barometriä tullaan lähettämään jäsenistölle tulevaisuudessa tietyin väliajoin, jotta tiedettäisiin, miten yhteiskunnan muutokset vaikuttavat vammaisiin henkilöihin. Niin vammaisten ihmisten, kuten kaikkien muidenkin elämään vaikuttaa tämänhetkinen yhteiskunnan tarjoama tuki. Kun tutkimus kartoittaa liikuntarajoitteisten henkilöiden tämänhetkisiä tuntemuksia heidän elämästään, jatkossa jos ja kun asiat yhteiskunnassa paranevat, odotetaan barometrin tuloksiinkin positiivista muutosta.

4.3 Kyselylomakkeen kysymykset

Olen saanut vaikuttaa kyselylomakkeen kysymysten kieliasuun, kysymysten määrään ja niiden asetteluun lomakkeessa. Olen myös käyttänyt mentorini Anne Mäen lähettämää sisäistä materiaalia sekä kuluttajaparlamentin kyselyä kysymystyyppien valinnassa. Oma kädenjälkeni ja ajatustyöni näkyy erityisesti siinä, että sisällytin tutkimukseen paljon Likert-

asteikkoja. Mielestäni niiden käyttäminen lomakkeessa nopeuttaa vastaamista, mikäli vertaa vaikka monivalintaiseen ”valitse a), b) tai c)” – tyyppiseen kokonaislauseita sisältävään kysymykseen. Asteikko on tarpeeksi tarkka osoittamaan vastausjakauman ääripäitä, sekä niiden välimuotoja. Kaikki asteikot tehtiin parittomiksi, jolloin vastaajalla on mahdollisuus suhtautua ”neutraalisti” esitettyyn kysymykseen. Tällaisia kysymyksiä olivat tunteeseen ja kokemukseen, kuten onnellisuuteen, arvostuksen saamiseen tai rahojen riittävyyteen viittaavat kysymykset.

Kysymykset, joihin oletettiin olevan olemassa tietty määrä mahdollisia vastauksia, tehtiin monivalintaisiksi. Tällaisia olivat esimerkiksi vastaajien asemaan, ammattiin tai kotitalouden suuruuteen liittyvät kysymykset. Emme voineet millään ennakoida, mitä kaikkea arvokasta tietoa kyselyssä voisi tulla ilmi. Tämän takia sisällytimme tutkimukseen muutamia avoimia kysymyksiä. Vain yksi kysymys oli perinteinen avoin kysymys, jossa kysymyksen jälkeen jätettiin tyhjä tila vastauksen kirjoittamista varten. Loput avoimet vastaukset sisällytettiin strukturoituihin kysymyksiin. Tässä tapauksessa kysymys sisälsi valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi avoimen kysymyksen, jolloin vastaajat pystyivät tuomaan esiin uuden näkökulman tai muun asian, jota emme olleet osanneet odottaa vastaukseksi. Yritimme kuitenkin välttää avoimien kysymysten liiallista määrää, jotta vastaamiseen käytetty aika ei paisuisi liian pitkäksi. Vastausten käsittelyn ja koonnin kannalta avoimet kysymykset muodostuvat myös hankalammiksi.

Kysymysten tuli olla hyvin tarkkaan valittuja, jotta kysely kaikessa lyhykäisyydessään soveltui kartoittamaan vammaisen henkilön sosiaaliseen ja ekonomiseen eriarvoisuuteen liittyviä asioita. Alla kuvatussa taulukossa on eritelty osa-alueet, joista halusimme saada tietoa asiakkailta. Jokaisella osa-alueella on muutama alaotsikko, jotka kuvaavat kyseisen aihepiirin kysymyksiä, joita barometrissä käytettiin.

Taulukko 3. Barometrin kysymysten aihealueet (Invalidiliitto 2017)

Osa-alue	Taustatiedot	Toimintakyky	Toimeentulo	Mielekkyyys
Kysymyksiä aihepiiristä	Ikä ja sukupuoli	Toimintarajoitteen aste	Mistä toimeentulo koostuu?	Itsensä toteuttaminen
	Koulutus ja tämänhetkinen elämäntilanne	Haitat arjessa	Tunne rahojen riittävydestä	Arvostus
	Kotitalouden koko		Palvelujen käyttö	Tuen saaminen Kohtelu

4.4 Aikataulu

Otin yhteyttä Invalidiliittoon n. 7 kk ennen tavoitteellista opinnäytetyön palauttamispäivää. Sain pian vastaukseksi kutsun haastatteluun sekä pyynnön lähettää CV:ni. Vakuutin haastattelussa olevani motivoitunut yhteistyöhön, vaikka se vaatisikin paljon käytännön työtä, jollainen työni ei laadultaan ole. Sain talven 2016 puoliskolla tietopaketin, joka sisälsi aiempien samantyylisten elämänlaatua tarkastelevien tutkimusten tuloksia ja niiden analyseja. Tutustuin itsenäisesti Invalidiliiton toimintaan sekä organisaation kotisivuihin. Alkuvuodesta 2017 teimme toimeksiantosopimuksen, jolla sovimme työni aiheen sekä tutkimus- ja kehittämistavoitteen. Aiheeksi valikoitui Invalidiliiton barometrin tekemisessä avustaminen, kyselylomakkeen työstäminen ja vastausten koonti sekä kyselylomakkeella saatavan tiedon hyödyntäminen vammaisten henkilöiden sosiaalisen ja taloudellisen aseman kuvaamisessa. Tutkimus- ja kehittämistavoitteeksi muodostui luonnollisesti vammaisten henkilöiden elinolosuhteiden kartoitus ja kehittäminen. Aloitin varsinaisen kirjoittamisen tammikuun puolella välissä.

Kirjoittamiseen, tapaamisiin toimeksiantajan kanssa sekä barometrin työstämiseen käytin noin 5-7 tuntia päivässä, kahdesti viikossa. Tämä tekee yhteensä n. 200–230 tuntia. Barometrin lähetyssaikatauluksi sovimme toimeksiantajan kanssa helmikuun, jolloin vastausten saamiseen jäisi n. 2-3 viikkoa. Tietoperustaa pystyi kirjoittamaan jo hyvissä ajoin ennen vastausten analysointia, jolloin työtaakka oikeastaan hieman helpottui loppua kohden. Pidin kirjoitusvaiheessa tietokoneen työpöydällä päiväkirjaa muistilappujen muodossa. Kirjoitin näihin muistiinpanoihin tapaamisaikatauluja, löytämiäni hyviä lähteitä, sekä lauseita, joita suunnittelin vielä työstäväni toimivammiksi.

Barometrin nettiversion lähetyssaikataulu siirtyi myöhempään ajankohtaan, sillä kysymyksiä piti muokata runsaasti tietoteknisistä syistä. Kysymysten määrää jouduttiin mm. kasvattamaan, koska jotkin kysymykset eivät toimineet sellaisenaan, vaan niiden sisältöä jouduttiin jakamaan vielä pienempiin osuuksiin, jotta saisimme mahdollisimman tarkkoja vastauksia.

Webropolin Raportointi-välilehdellä pystyi seuraamaan reaaliajassa vastaajien määrää ja vastusten jakautumista. Tapasimme mentorini Anne Mäen kanssa ja analysoimme vastauksia jo ennen kuin kaikki vastaukset olivat saapuneet. Ensimmäisen viikon jälkeen suurin osa vastaajista edusti työssäkäyviä Invalidiliiton jäseniä. Tämä herätti pientä huolestuneisuutta, sillä odotimme enemmistön vastaajista olevan juuri tukien varassa eläviä ihmisiä. Mietimme, onko verkon kautta lähetetty kyselytutkimus sittenkään oikea tapa selvittää haluamiamme asioita. Mieleen juolahti, että heikommassa asemassa elävät eivät mahdollisesti omista tietokonetta, tai heidän voimavaransa eivät arjen keskellä yksinkertaisesti riitä keskittymään tarkkuutta vaativan kyselytutkimuksen läpikäymiseen. Toisella viikolla aloimme saada vastauksia tasaisemmin kaikista eri toimeentuloryhmistä. Saatuaamme kaikki nettikyselyn vastaukset, jäi minulle vielä reilu kuukausi aikaa käsitellä vastauksia, yhtenäistää tekstiä, parantaa ymmärrettävyyttä ja varmistua siitä, että tuon kaiken tarvittavan tiedon julki.

4.5 Termistö

Termistöä tuli pitää tarkkaavaisesti silmällä, sillä kirjoitan työni aiheesta, joka vaatii erityistä hienovaraisuutta. Jo alussa käymässämme sähköpostikirjeenvaihdossa Invalidiliiton koulutus- ja työllisyysasiantuntija Anne Mäen kanssa, sain ohjeistusta termistöön liittyen: invalidi-sanaa ei sopisi käyttää opinnäytetyössäni, eikä myöskään kyselytutkimuksessa. Asian taustalta löytyy paljon merkityksiin sekä vakiintuneisuuteen liittyviä syitä. Historiasamme vammaisuus on johtanut useisiin väärinkohteluihin ja julmuuksiin. ”Vammainen”

on kuulunut lainsäädäntöön liittyvään termistöön vasta noin 1980-luvulta saakka. Sitä ennen on käytetty sanaa ”Invalidi”, joka viittaa ikävällä tavalla henkilön jonkinlaiseen vajavaisuuteen tai kyvyttömyyteen. (Näkövammaistenliitto ry, 2015.)

Näkövammaisten vuosikirja esittelee termistöä ajatuksia herättävään tapaan siirtäen vastuuta ilmiöstä vammaisilta ihmisiltä yhteiskunnalle. Vammautuminen on esitelty Maailman terveysjärjestö WHO:n toimesta prosessina, joka alkaa sairaudesta tai onnettomuudesta ja johtaa muutokseen ihmisen anatomisessa rakenteessa. Suomen komitean istunnossa (1981) todettiin, että fyysinen vammautuminen muuttuu vammaisuudeksi (ilmiöksi) vasta yksilön kohdatessa yhteiskunnan asettamat yhteisöllisen pärjäämisen vaatimukset. (Näkövammaisliitto ry, 2015.)

5 Huomioita tutkimusprosessista

Tässä osiossa käsittelen sitä, millaisia mahdollisuuksia Webropol-ohjelma tarjosi tulosten käsittelyyn. Koska keräsimme kyselyn ensimmäisessä osiossa runsaasti tietoa vastaajan elämäntilanteesta, oli vastauksia helppo suodattaa esimerkiksi sen mukaan, käykö vastaaja töissä, vai onko hän eläkkeellä. Suodatin vastauksia pääasiassa sellaisten taustatietojen pohjalta, jotka liittyvät elämäntilanteeseen. Tällöin ryhmiksi muodostuivat työssäkäyvät, työttömät ja eläkeläiset.

5.1 Taustamuuttajat

Koska otannassa on mukana hyvin paljon eritaustaisia Invalidiliiton jäseniä, emme voi täysin yleistää vastauksia koko jäsenistöön. Huomasimme esimerkiksi sen, että mitä korkeammin koulutettu vastaaja oli kyseessä, sitä todennäköisemmin hän myös kävi töissä ja oli hyvin toimeentuleva. Tällaisessa tilanteessa emme voi tietää sitä, missä vaiheessa vastaaja on invalidisoitunut: koulutuksen saamista ennen, vai jälkeen. Hän on saattanut siis elää täysin normaalia arkea, kerätä varallisuutta ja vammautua vasta tämän jälkeen, jolloin vanha työpaikka on saattanut säilyä. Tällaisissa tapauksissa emme voi arvioida henkilön työllistymismahdollisuuksia suhteessa synnynnäisesti vammaisiin henkilöihin. Eräs samankaltainen tuloksiin vaikuttava tekijä oli se, että suurin osa vastaajista oli vanhuuseläkkeellä olevia. Ikäjakama muodostui tutkimuksessa epäsuhdaksi. Tämän tutkimuksen perusteella jäsenistö on keskimäärin kuitenkin iäkästä. Itselleni heräsi myös kysymys: onko kaikilla vastaajilla varaa tietokoneeseen tai mahdollisuus päästä tietokoneen äärelle säännöllisesti? Eläkeläisten elämäntilanne on varmasti vakiintuneempi, kuin mahdollisesti työelämään pyrkivillä, etuuksistaan taistelevilla henkilöillä. Saattaa olla, että huonommassa taloudellisessa asemassa elävät henkilöt eivät jaksaa käyttää voimavarojaan sekä keskittymistään tämän kaltaisiin vapaaehtoisin kyselytutkimuksiin.

5.2 Reliabiliteetti ja validius

Tuottamamme tutkimuslomake on tarkkaan ja harkitusti laadittu. Robson (1994), Borg ja Gallin (1989) ja Foddy (1955) perehdyttävät teoksissaan kyselylomakkeen tekoon liittyviin seikkoihin. (Teoksessa Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 191.) Hirsjärven ym. teosten pohjalta kokoamassa ohjeistuksessa puhutaan etenkin selkeyden tärkeydestä. Selkeyttä lomakkeisiin tuo esimerkiksi kaikkien kannalta ymmärrettävien termien käyttäminen, tiettyä vastausta havittelevat spesifit kysymykset, riittävän laaja valintamahdollisuus ja myös kantaa ottamattomuus monivalintakysymyksissä sekä kysymysten asettelu siten, että ne eivät ohjaile vastaajaa. Luetellut ohjeet kuvastavat niitä asioita, joita työstin koko projektin

aikana jopa niinkin pitkälle, että lähetysaikaa jouduttiin siirtämään ajassa eteenpäin. Toimin mentorini Anne Mäen kanssa itse koetestaajina, huomataksemme kaikki mahdolliset tuloksiin vaikuttavat epäkohdat kysymyksissä ja vastausvaihtoehdoissa. Tällaisia tekijöitä olivat esimerkiksi jonkin vastausvaihtoehdon puuttuminen ja jo edellä mainittu kantaa ottamattomuus. Myös muut Invalidiliiton henkilökunnan jäsenet kokeilivat barometria käytännössä. Saimme jatkuvasti palautetta, jonka avulla työstimme lomaketta ymmärrettävämpään, helpommin edettävään ja haluttua päämäärää tukevaan suuntaan. En näe näiden perusteiden varjolla mitään syytä sille, ettei kyselytutkimus olisi rakenteensa suhteen validiudeltaan hyvä. Tutkimus on keskittynyt juuri sellaisiin kysymyksiin, joihin vastattaessa saamme tulosjakauman, joka kuvaa realistista tilannetta. (Hirsjärvi ym. 2003, 216.)

Myös Hirsjärven ym. (2003, 193) suositukset saatekirjeen sisällöstä toteutui mielestäni erinomaisesti barometrissä. Kyselyn alkusanat kertovat erinomaisesti projektin tarkoituksen sekä tavoitteen, johon Invalidiliitto pyrkii saaduilla vastauksilla. Vaikuttamisen mahdollisuus on myös tuotu hyvin esille korostamalla tiedonkeruun tärkeyttä halutessa vaikuttaa päättäjiin, jotka ajavat vastaajien asemaa. Saatekirjettä voi tarkastella tämän opinnäytetyön liiteosiossa.

Uskon vahvasti, että tutkimuksen reliabelius toteutuu riittävällä tasolla. Riittävällä tasolla tarkoitan tässä sitä, että tiesimme jo valmiiksi tutkittavien ilmiöiden, kuten rahojen riittävyyden olevan asia, joka vaikuttaa toimintakyvyltään erilaisten ihmisten arkeen ja elämänlaatuun. Tällä tutkimuksella koetamme tuoda asiaa esille sellaiseen muotoon, jonka avulla asian olemassaolo pystytään tarkemmin osoittamaan. Mikään ei muuta sitä tosiasiaa, että työkyvyn heikkeneminen tai täysi työkyvyttömyys voi johtaa tukien varassa elämiseen. Mikäli kysely lähetettäisiin samoille henkilöille uudelleen, toisi se varmasti esiin samansuuntaiset lopputulokset. (Hirsjärvi ym. 2003, 216.)

5.3 Haasteet kyselytiedon keruussa

Kohtasimme pieniä haasteita vastausjakaumien tarkastelussa. Kysyttäessä vastaajan koulutusastetta, oli kysymyksen asettelu muodoltaan strukturoidun ja avoimen kysymyksen välimuotoa (Hirsjärvi ym. 2003, 188), jolloin vastaaja sai kirjoittaa avoimeen kenttään jonkin muun vastauksen, kuin mitä kyselyn laatija oli valmiissa vastauksissaan tarjonnut. Vastaaja sai siis itse kirjoittaa kuvauksen koulutustaustastaan, mikäli sitä ei löytynyt antamistamme vastausvaihtoehdoista. Vaihtoehtoina olivat perusaste, ammatillinen koulutus, lukio ja korkeakoulu. Osa vastaajista valitsi tässä kysymyksessä avoimen vastausvaihtoehdon ”jokin muu, mikä:”. Kun tarkastelimme mitä muita koulutuksia vastaajat olivat kirjoit-

taneet avoimeen kenttään, kävi ilmi, että suurin osa niistä olisi kuulunut antamiimme valmiisiin vastausvaihtoehtoihin. Tämä hankaloitti vastausten tarkastelua esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa halusimme tarkastella ainoastaan korkeasti koulutettujen työllisyystilannetta tai muuta elämään liittyvää asiaa, sillä kaikki avoimeen kysymykseen vastanneet muodostivat tässä tapauksessa oman joukkonsa vastaajien keskuudessa. Kun siis suodatimme vastauksia tietyin kriteerein, jäi tämä muiden joukko pois vastausjoukosta, joka osaltaan vääristi tuloksia. Alla esitetyssä taulukossa esittelen esimerkkinä vastaajien antamia avoimia vastauksia, jotka olisi voinut sisällyttää valmiiksi annettuihin vaihtoehtoihin.

Taulukko 4. Koulutustaustan selvityksessä annettuja avoimia vastauksia, jotka osoittautuivat virheellisiksi (Webropol 2017)

Vastaajan avoin vastaus kohtaan ”jokin muu, mikä”:	Olisi voinut valita valmiin vastausvaihtoehdon:
kauppaopisto	ammattikoulu
kauppakoulu	ammattikoulu
tekninen koulu	ammattikoulu
Opistotasoinen	ammattikoulu
Ammattikorkeakoulu	korkeakoulu
Teknillinen Koulu	ammattikoulu
Ammattikorkea	korkeakoulu
Kansankorkeakoulu	korkeakoulu
rakennusmestari 1964	ammattikoulu tai korkeakoulu
ammattikorkeakoulu	korkeakoulu
sh AMK	korkeakoulu

6 Tulokset

Käsittelen tämän osion alkupuolella aluksi vastausten määrää ja sitä, ketkä vastasivat kyselyyn. Joidenkin tulosten kohdalla oli syytä tehdä muutamia karsintoja vastausten lukemisen helpottamiseksi. Erittelen joitakin vastauksia siis eri vastaajaryhmien mukaan. Jaottelu perustuu esimerkiksi siihen, onko vastaaja työtön vai eläkeläinen. Vastausten vertaaminen aiempiin tutkimuksiin kävi osassa kysymyksistä näin myös helpommin. Vasta muutamien vastaajiin liittyvien erittelyjen jälkeen paneudun kyselylomakkeella saatujen vastausten esittelyyn. Esittelyssä paneudun kuvaamaan vastausten avulla jäsenistön tilannetta kullakin elämän osa-alueella. Aivan lopuksi pohdin, onko yleistilanne hyvä vai huono ja onko jokin erityisen huolestuttavaa tai jokin yllättävää.

Vastausprosentti jäi noin 4,2:teen, joka teki 257 vastausta 6 086 lähetetystä kyselylomakkeesta. Isompi vastaajamäärä olisi tietysti ollut parempi asia tutkimuksen tulosten yleistettävyyden, sekä otoksen edustajien moninaisuuden kannalta. Saimme kuitenkin vastauksia jokaisesta maakunnasta, joka on sinällään hieno tulos. Oheinen taulukko on ote Webropolin raportointiosuudesta ja se kuvaa vastausten jakautuvuutta maakunnittain. Kesimmäisessä sarakkeessa näkyvät luvut kuvaavat vastaajien määrää numeroina.

Taulukko 5. Invalidiliiton jäsenkylyn vastausjakauma maakunnittain (Wepropol, Raportointi 2017)

	N	Prosentti
Ahvenanmaa	2	0,79%
Etelä-Karjala	3	1,19%
Etelä-Pohjanmaa	16	6,32%
Etelä-Savo	4	1,58%
Kainuu	3	1,19%
Kanta-Häme	13	5,14%
Keski-Pohjanmaa	2	0,79%
Keski-Suomi	14	5,53%
Kymenlaakso	12	4,74%
Lappi	7	2,77%
Päijät-Häme	11	4,35%
Pirkanmaa	23	9,09%
Pohjanmaa	6	2,37%
Pohjois-Karjala	8	3,16%
Pohjois-Pohjanmaa	24	9,49%
Pohjois-Savo	13	5,14%
Satakunta	12	4,74%
Uusimaa	66	26,09%
Varsinais-Suomi	14	5,53%

Vastaajien keskuudessa on selvästi ylliedustettuna eri eläketyyppien varassa elävät. On tietysti oletettavaa, että monella työkyky on saattanut alentua jo ennenaikaisesti, joka on johtanut varhaiseen eläkkeelle jäämiseen. Sekä vanhuus- että työkyvyttömyyseläkkeellä olevia vastaajia oli kumpaakin prosentteina 36 % joka tarkoittaa 182:ta vastaajaa 257:stä. 64 – 75 vuotiaiden henkilöiden osuus vastaajista oli 35 %. Vastaajista vain yksi oli alle 18-vuotias, toiseksi vähiten (8 %) oli yli 75-vuotiaita ja myös 31 – 45 vuotiaita oli selvä aliedustus (14 %). Vastaajat olivat pääsääntöisesti yli 45-vuotiaita, joka selittää työttömien pienen määrän.

Työttömien vastaajien (vain 3,56 %) suurempi määrä olisi ollut tulosten kannalta toivottua. Se avulla olisimme saaneet otokseen uskottavuutta ja yleistettävyyttä. Tämä aliedustus vaikuttaa tuloksiin siten, että emme saa odotettuja tuloksia kaikilta kysymysten osa-alueita. Odotimme, että tuloksissa näkyisi viitteitä työikäisten vammaisten ihmisten mahdollisesti heikommasta toimeentulosta ja saavuttamisen mahdollisuuksista työmarkkinoilla kun oletuksena oli, että tämä on yksi ongelmista, joka olisi syytä nostaa päivänvaloon. Havainnollistaakseni, Kuluttajaliiton tutkimuksessa vastaajista 13,4 % oli työttömiä (2016, 2) ja Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan koko Suomen väestön työikäisistä (15 – 64 v.) työttömiä on n. 30 % (2017). Keskustelua vammaisten henkilöiden työllistymisestä käydään valtamediassa runsaasti. Vertasin tuloksissa työttömien vastaajien tilannetta yksittäisenä osanaan Kuluttajaliiton (2016) tutkimukseen, jossa mitattiin eri tuloryhmien kokemuksia elämästään ja toimeentulostaan. Näistä tuloksista kerron kappaleessa 6.2. ”Mitä voi päätellä vastauksista”.

6.1 Elämäntilanne ja muita taustatietoja

Valtaosa vastaajista ilmoitti toimintakykyään rajoittavaksi tekijäksi liikuntavamman (73,33 %). Kaikkein pienin osuus vastaajista oli näkövammaisia (7,45 %). Tietoa vammatyypin jakautumisesta jäsenistön kesken ylipäätään, ei ole saatavilla. Tämän takia en voi esittää, että olisimme saaneet eritaustaisia vastaajia edustamaan tuloksia realistisessa suhteessa Invalidiliiton jäsenistöön nähden. Vain 18 %:lla vamma oli synnynnäinen. Melkein 70 % vastaajista on saanut vammansa sairauden tai tapaturman aiheuttamana. Melkein 90 % vastaajista ilmoitti, että vamma haittaa päivittäistä arkea jonkin verran, paljon tai erittäin paljon. Kyseiset tulokset kiinnostavat minua siinä mielessä, että minulla ei ole aiempaa käsitystä vastaajien toimintakyvystä. Minut itseni yllätti esimerkiksi se, että niin moni vastaajista kokee kipua vammastaan. Vaikka en jaottelekaan tuloksia kyseisten ominaisuuksien perusteella, on itselleni mielekästä tuntee vastaajajoukko mahdollisimman läpikotaisesti. Alla kuvatussa taulukossa näkyvät lukuina ja prosentteina vastaajien toimintakykyä

rajoittavat tekijät. Vastaajat saivat valita useammankin kohdan, jotka kuvastavat heidän toimintakykynsä rajoitteita.

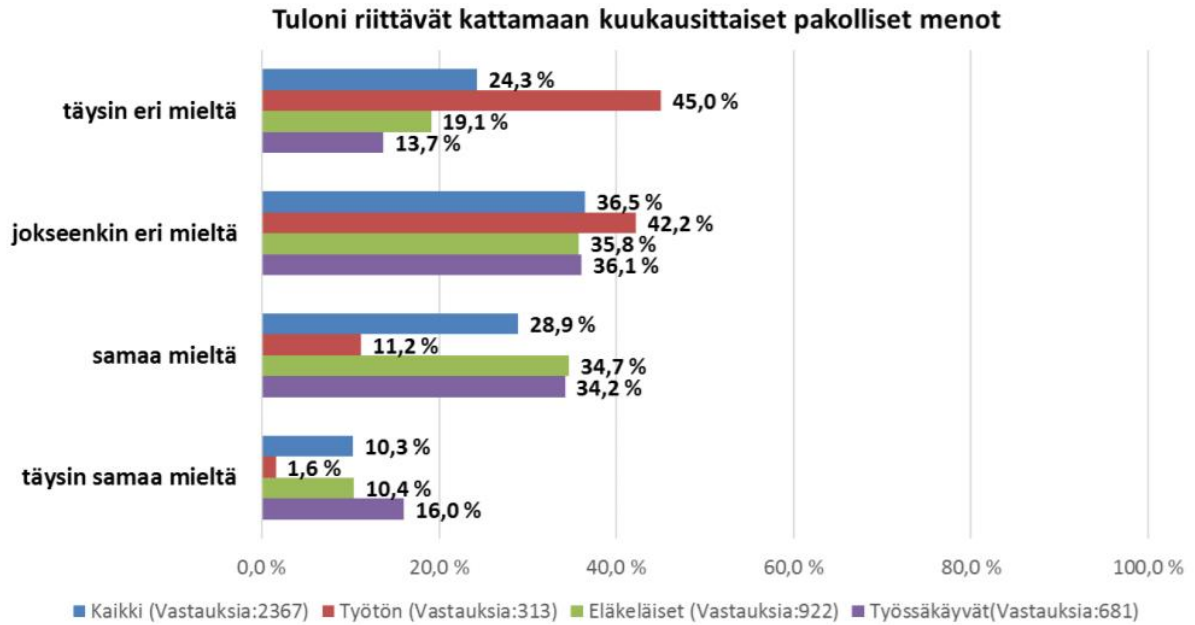
Taulukko 6. Invalidiliiton jäsenkyselyn vastaajien vammatyypit prosenttiosuuksina (Webropol, Raportointi 2017)

	N	Prosentti
Liikuntavamma	187	73,33%
huonokuuloisuus tai kuulovamma	29	11,37%
näkövamma	19	7,45%
hahmottamisen, tarkkaavaisuuden, keskittymisen vaikeudet	30	11,76%
puheen tuoton vaikeudet	20	7,84%
mielenterveyden ongelmat	19	7,45%
pitkäaikaissairaus	72	28,24%
harvinainen diagnoosi	39	15,29%
muistamisen vaikeudet	29	11,37%
päivittäiset kivun tuntemukset	104	40,78%
jokin muu, mikä:	35	13,73%

6.2 Jäsenistön taloudellinen tilanne

Päästäksemme vastausten kannalta keskeisempiin aiheisiin, on minun syytä esittää lukuja liittyen vertailuryhmiin, joiden avulla mahdollistui vastausten vertaaminen aiempiin tutkimuksiin. Kuten Kuluttajaliitonkin tutkimuksessa, jaottelin vastaajat eri ryhmiin sen mukaan, minkä he ilmoittavat toimeentulonsa lähteeksi: näin oli helpointa tarkastella heidän elämäntilannettaan suhteessa heidän kokemaansa elintasoon. Suurin osa vastaajista on työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkkeellä olevia (kumpaakin 36 %). Osatyökyvyttömyyseläkkeellä on 3 % vastaajista. Jonkinlaisissa palkkatöissä käy 17 % vastaajista. Työttömien joukoksi tässä tutkimuksessa muodostui vain 3,56 % vastaajista, mutta käsittelin sitä silti erillisenä vastaajaryhmänä mahdollisimman pitkälle.

Kuluttajaliitto teki marraskuussa 2016 kyselytutkimuksen hallituksen leikkausten ja säästötoimenpiteiden vaikutuksista kuluttajien talouteen ja terveydenhoitoon. Oheisessa diagrammissa on esiteltynä tuloryhmittäin Kuluttajaliiton kyselyssä (2016, 4) ilmi tulleet kokemukset rahojen riittävyydestä prosenttiosuuksina. Eläkeläisistä 55 % ja työttömistä valtaosa koki tulonsa riittämättömiksi.

Diagrammi 4. Tuntemukset tulojen riittävydestä tuloluokittain (Kuluttajaliitto 2016, 4)

Vertailin samalla tavalla eri tuloryhmittäin Invalidiliiton jäsenille suunnatun kyselyn tuloksia. Karsin aluksi otoksen elämäntilannetta kartoittavan kysymyksen avulla. Suodatin vastauksia kyseisen kysymyksen avulla siten, että laskin eläkeläisiksi ne vastaajat, jotka olivat ilmoittaneet elämäntilanteekseen jonkin seuraavista: työkyvyttömyyseläke, osatyökyvyttömyyseläke, osa-aikaeläke ja vanhuuseläke. Poimin tämän jälkeen vastaukset Webropolin raportointisivulta yksittäisestä kysymyksestä, joka koski kokemuksia tulojen riittävydestä. Tässä kysymyksessä tuli sijoittaa itsensä oman tuntemuksensa mukaan Likertin asteikolle. Tulokset osoittautuivat kyselyssämme seuraavanlaisiksi:

Taulukko 7. Tuntemukset tulojen riittävydestä eläkeläisten keskuudessa viimeisten 2 kk:n aikana (Invalidiliitto 2017)

	Ei/En koskaan	Harvoin	Joskus	Usein	Aina
Tuloni riittävät kattamaan kuukausittaiset pakolliset menot	7	13	32	63	75
	3,68 %	6,84 %	16,84 %	33,16 %	39,47 %

Mikäli yllä esitettyä eläkeläisten vastausjakaumaa vertaa alla olevaan työssäkävien (työntekijä, toimihenkilö, johtavassa asemassa oleva, kokopäiväinen yrittäjä ja osa-aikainen yrittäjä) vastausjakaumaan, voidaan havaita pieni ero kokemuksessa tulojen riittävydestä. Eläkeläisistä 27,5 % kokee, että tulot eivät riitä koskaan, riittävät harvoin tai joskus kattamaan kuukausittaiset pakolliset menot. Samaa kysyttäessä työssäkävistä 89,5 % kokee tulojensa riittävän joko usein tai aina. Ero tuloksissa näiden kahden ryhmän välillä ei ole yhtä suuri Kuluttajaliiton (2016, 4) tutkimuksessa. Mielestäni voidaan kuitenkin todeta, että molemmat tutkimukset tukevat oletusta siitä, että eläkeläisten toimeentulossa on parantamisen varaa. Sekä työssäkävät, että eläkkeellä olevat Invalidiliiton vastaajat ovat barometrin tulosten mukaan huomattavasti tyytyväisempiä toimeentuloonsa, kuin Kuluttajaliiton vastaavat vastaajaryhmät.

Taulukko 8. Tuntemukset tulojen riittävydestä työssäkävien keskuudessa viimeisten 2 kk:n aikana (Invalidiliitto 2017)

	Ei/En koskaan	Harvoin	Joskus	Usein	Aina
Tuloni riittävät kattamaan kuukausittaiset pakolliset menot	1	0	3	8	26
	2,63 %	0 %	7,89 %	21,05 %	68,42 %

Taulukko 9. Tuntemukset tulojen riittävydestä työttömien keskuudessa viimeisten 2 kk:n aikana (Invalidiliitto 2017)

	Ei/En koskaan	Harvoin	Joskus	Usein	Aina
Tuloni riittävät kattamaan kuukausittaiset pakolliset menot	1	6	1	0	1
	11,11 %	66,67 %	11,11 %	0 %	11,11 %

Viimeisimpänä käsitellen tulojen riittävyttä työttömien keskuudessa. Työttömäksi itsensä lukevia vastaajia oli Invalidiliiton kyselyssä vain yhdeksän, joten tulosten yleistettävyyttä ei

voida tällä vastausmäärällä todeta. Toisaalta kaikki, paitsi yksi vastaaja ilmoittivat, että tulot eivät riitä lähes koskaan kattamaan kuukausittaisia menoja. Eräs työtön vastaaja kertoo avoimessa vastauksessa olevansa ammatillisessa kuntoutuksessa, mutta olevansa tyytymätön tilanteeseensa, koska hän kokee voivansa työskennellä palkkatyössä kuten muutkin. Toinen vastaaja kertoo olevansa tyytymätön siihen, että hänelle on tarjolla vain pätkätöitä, joita niitäkin vain harvoin. Nämä avoimet vastaukset selvitettiin myös Webropolin ”suodata vastauksia”-ominaisuudella, jolloin näkyville saatiin vain työttömien kommentteja.

Haluan eritellä seuraavaksi lukuja, jotka liittyvät vastaajien maksukykyyn. Jäsenistöstä 56 % vastasi, että he eivät voi koskaan tai voivat vain harvoin tai joskus ostaa itsellensä tai perheelleen vaatteita tarpeen mukaan. 19,5 % jäsenistöstä vastasi, että heidän vammansa aiheuttaa heille usein tai aina kuluja, joista on vaikea selviytyä. 23,5 % vastaajista koki näin vain joskus. Reilun enemmistön (57 %) mukaan vamma tai sairaus ei kuitenkaan aiheuta koskaan tai aiheuttaa vain harvoin tällaisia kuluja. 58,5 %:lla vastaajista taloudellinen tilanne mahdollistaa osallistumisen vapaa-ajan harrastuksiin muiden kanssa ainoastaan joskus, harvoin tai ei koskaan. Loput kokivat voivansa osallistua usein tai aina harrastustoimintaan vapaa-ajalla. Mielestäni luvut kertovat siitä, että jäsenistön varoista silti huomattava osa kuluu vamman tai sairauden hoitoon, eikä sellaisiin kuluihin, jotka liittyvät itsensä toteuttamiseen.

6.3 Tyytymättömyys yhteiskuntamme toimintaan

Esittelin työni alkupuolella Kuluttajaliiton (2016, 8) tutkimuksessa ilmi nousseita yleisimpiä tyytymättömyydenaiheita, jotka ovat leikkausten aiheuttamia. Kyseisessä tutkimuksessa vastaukset kerättiin monivalintakysymyksen avulla, jolloin vastaukseksi muodostui selkeä prosenttijakauma tyytymättömyyden aiheen mukaan. Myös Invalidiliitto on kiinnostunut keräämään tietoa hallituksen tekemien leikkausten vaikutuksista jäsenistönsä arkeen.

Saimme Invalidiliiton kyselyssä paljon vastauksia tähän aiheeseen liittyen, vaikka emme olleet tehneet asiasta erillistä kysymystä. Ainut barometrin avoin kysymys ”Kerro, mikä tällä hetkellä aiheuttaa erityistä tyytymättömyyttä tai tyytymättömyyttä elämässäsi.” tuotti paljon vastauksia, joiden sisältö liittyi leikkauksiin.

Tyytymättömyys näkyikin jo varmasti edellä käsitellyssä kysymyksessä liittyen varojen riittävyyteen. Avoimissa vastauksissa tyytymättömyys leikkauksiin ja yhteiskuntamme tarjoamaan tukeen tuli esiin kuitenkin parhaiten. Elämän mielekkyyden osion vastauksissa nousi esille taloudelliset huolet etenkin liikuntaesteisyyden hoitoon ja tukitoimiin liittyen. Eräs

vastaaja esitti huolensa siitä, että hänen henkilökohtaisen avustajansa tuntimäärää on pu-
dotettu, vaikka hänen alaraajansa eivät toimi ja käsienkin toiminta on huononemaan päin.
Toinen vastaaja lähettää päättäjille terveisiä, sillä hän ei ymmärrä eläkkeensä määrän jun-
naamista paikoillaan, hyödykkeiden hintojen noustessa jatkuvasti. Leikkauksetkin maini-
taan useaan otteeseen tyytymättömyyden syyksi. Niiden on jo huomattu vaikuttaneen tun-
tuvasti talouteen esimerkiksi lääkekulujen omavastuuosuuksien kasvun takia.

Tässä kohtaa voitaisiin sanoa tutkimuksen muuttuneen laadullisen tiedonkeruun suun-
taan. Yllätyin suuresti, kuinka paljon hyödyllistä tietoa saimme pelkällä yhdellä avoimella
kysymyksellä, joka ei edes kohdistunut mihinkään spesifiin osaan vastaajan elämässä.
Tästä osiosta muodostui kvalitatiivinen siksi, että siitä saatu tieto antaa lukijalle ennemmin
perspektiivin, jota hyödyntämällä hän voi päästä perille ilmiöstä, kuin että se pyrki muo-
dostamaan tilastollisia lukuja ja suhteita. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Ha-
lusin nostaa vastausten joukosta sellaisenaan esiin muutamia esimerkkejä:

Kunta on hylännyt tarpeideni vaatimat tukitoimet. Vammautumiseni takia minulla
meni liikuntakykyni, ym. Minulle on minua hoitaneet lääkärit esittäneet tukitoimia
(mm. kuljetuspalvelu, omaishoidontuki, avustaja) mutta kunta on toistuvasti vesittä-
neet hakemukset ja minua on syytetty ja syyllistetty sekä painostettu asian tiimoilta.
Nyt juttua selvittää hallinto-oikeus. Kunnan asenteesta kertoo paljolti se että minulle
on kunnasta sanottu että minulle ei myönnetä mitään vaikka toimittaisin millaisen
lausunnon tahansa. Eli oikeuksia saa polkea vapaasti, tarvitsematta pelätä seurauk-
sia kun on vammaispalvelun virassa. (Työkäinen mies, työkyvyttömyyseläkkeellä.)

Palkkatyön puute aiheuttaa sote-alan tuplamaisterille tyytymättömyyttä. En koe ole-
vani työnhakutilanteessa yhdenvertainen muiden hakijoiden kanssa. Liikuntavam-
maista, pyörätuolilla liikkuvaa vammaista henkilöä ei haluta palkata, vaikka koulutus
olisi muuten riittävä avoinna olevaan tehtävään. (Työkäinen nainen, työkyvyttö-
myyseläkkeellä.)

Tulevaisuus on kyllä suuri kysymysmerkki. Mitä SOTE tuo tullessaan, miten siinä
 pärjää vaikeavammaisat ja vanhukset. Eli tyytymättömyyttä aiheuttaa tietämättö-
myys tulevaisuudesta (myös omasta). Kuka pitää puolia ja huolta siitä, että heikoim-
matkin pärjää. Hola Invalidiliitto! Liitolla on kumppaneineen paljon tehtävää. (Nainen,
eläkkeellä.)

6.4 Terveydenhoitopalvelut

Kysyimme barometrissä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden käytöstä viimeisen 6 kk:n aikana. Eläkkeellä olevilla vastaajilla suosituimmat palvelut olivat järjestyksessä suurimmasta pienimpään: Terveyskeskuslääkäri, fysioterapia, suun terveydenhuolto, kuljetuspalvelut ja henkilökohtainen apu. Työttömien terveydenhuoltopalveluiden käyttömäärät olivat samansuuntaisia, mutta erikoissairaanhoidon tarve oli terveystieteiden käytön jälkeen kärkipäässä. Terveystieteiden lääkäri ja suun terveydenhoito olivat kaikilla tuloryhmillä suurimmassa käytössä. Kaikista ryhmistä löytyi lisäksi suunnilleen saman verran (yli 30 %) kuljetuspalveluiden käyttäjiä. Kotipalvelun käyttöaste oli myös kaikissa ryhmissä n. 5 %:n luokkaa. Kaikista vastaajista 37 % käyttää henkilökohtaista apua tukena arjessaan.

Avoimissa vastauksissa toistuu kerta toisensa jälkeen turhautuneisuus terveydenhoitojärjestelmän kankeuteen. Tyytymättömyyttä herättää esimerkiksi lääkäreiden heikko osaaminen erityishoitoa vaativien asiakkaiden keskuudessa, hoitoon pääsyn pitkittyminen ja se, että joitakin asiakkaiden tarpeita ei oteta tarpeeksi tosissaan. Monelle myös omien tarpeiden ilmaiseminen tuntuu vaikealta. Eräs vastaaja harmittelee oman fysioterapeuttinsa pitkää sairauslomaa, sillä etsinnöistä huolimatta hän ei ole löytänyt yhtä hyvää kuntouttajaa kuin tämä. Hänen sanojensa mukaan muut hoitoa antavat henkilöt jopa lisäävät kipua, sillä he eivät tunne hänen vammaansa liittyviä erityisvaatimuksia.

Käsittelin kappaleessa 3.1 ”Lainsäädännön tulkinnat palvelualla” sosiaalityöntekijöiden kokemuksia ongelmia vammaisten henkilöiden tukemisessa. Lukiessani Invalidiliiton jäsenistön avoimia vastauksia tyytymättömyyttä aiheuttavista asioista, huomasin monen kokevan epävarmuutta oikeanlaisen avun vaatimisessa. Ehkä huolestuttavin esiin noussut asia koko tutkimuksessani onkin juuri tarpeiden ja tarjonnan kohtaamattomuus terveydenhoidossa ja sosiaalihuollossa. Oikeanlaista apua ei osata antaa, kun ei olla varmoja mitä voi – ja mitä ei voi tehdä nyt tai tulevaisuudessa asian eteen. Jos sosiaalihuollossa ovat työntekijät osaisivat tarjota erilaisia todellisia vaihtoehtoja asiakkailleen, osaisivat nämä varmasti kertoa paremmin avuntarpeestaan.

Käsittelin jo kappaleessa 3.3 ”Aiempi tutkimus hallituksen leikkausten seurauksista”, Kuluttajaliiton kyselyä (2016, 7), jossa ilmeni, että leikkauksista kaksi oman kotitalouden kannalta kaikkein ongelmallisinta aihetta ovat sosiaali- ja terveystieteiden maksujen korotukset, sekä 50 €:n lääkkeiden alkuomavastuuosuus. Kysyimme Invalidiliiton tutkimuksessa jäsenistön vaikeuksista maksaa asiakasmaksuja. Yli 45 %:lla barometrin vastaajista ilmoitti heillä olevan joskus, usein tai aina vaikeuksia saada rahat riittämään erilaisiin asia-

kasmaksuihin. Kuluttajaliiton kyselyssä 60 % valitsi asiakasmaksut eniten tyytymättömyyttä herättäväksi asiaksi leikkauksissa. Lomakkeessa oli myös kysymys siitä, joutuvatko liiton jäsenet tinkimään lääkekuluista tai lääkärikäynneistä. Selvä enemmistö vastaajista ei joudu kuitenkaan tuntemuksensa mukaan koskaan, tai joutuu vain harvoin tinkimään lääkkeistä (76 %) tai lääkärikäynneistä (70 %). Loput vastaajat olivat jälleen joskus, usein tai aina tyytymättömiä edellä mainittuihin kahteen asiaan. Kun Kuluttajaliiton ja Invalidiliiton kyselytuloksia vertaillaan, on yhtäläisyyksiä ainakin tyytymättömyydessä asiakasmaksuihin: molemmissa tutkimuksissa tämä asia nousi muiden tuntemusta ja henkilön taloutta kartoittavien kysymysten joukosta esiin isona negatiivisena lukuna.

6.5 Vastaajien kokemukset elämästä viimeisen 2 kk:n aikana

Alla olevaan taulukkoon on koottu kaikkien 257 vastaajan arviot omasta elämäntilanteestaan viimeisten 2 kuukauden aikana. Korostan Webropolin taulukossa punaisella värillä tuloksia, jotka ovat omasta mielestäni huomattavan negatiivisia. Vihreällä värillä korostetut tulokset ovat ilonaiheita vastausten joukossa.

Taulukko 10. Vastaajien kokemukset elämästä viimeisen 2 kk:n aikana (Invalidiliitto 2017)

	Ei /En koskaan	Harvoin	Joskus	Usein	Aina	Yhteensä
Yleinen terveydentilani on hyvä	25 9,73 %	44 17,12 %	62 24,12 %	111 43,19 %	15 5,84 %	257
Henkinen /psykkinen terveyteni on hyvä	11 4,28 %	19 7,39 %	28 10,90 %	129 50,19 %	70 27,24 %	257
Taloudellinen elintasoni on hyvä	32 12,45 %	50 19,46 %	51 19,84 %	78 30,35 %	46 17,90 %	257
Koen saavani toteuttaa itseäni mielekkäällä tavalla	12 4,67 %	49 19,07 %	67 26,07 %	96 37,35 %	33 12,84 %	257
Saan muilta ihmisiltä arvostusta	10 3,89 %	29 11,28 %	83 32,30 %	111 43,19 %	24 9,34 %	257
Koen itseni tasa-arvoiseksi ja yhdenvertaiseksi muiden ihmisten kanssa	19 7,39 %	39 15,18 %	65 25,29 %	99 38,52 %	35 13,62 %	257
Minulla on joku joka kuuntelee minua ja keskusteleee kanssani, kun haluan jutella	7 2,72 %	24 9,34 %	42 16,34 %	89 34,63 %	95 36,97 %	257
Saan tukea perheeltäni tai ystäviltäni	7 2,72 %	15 5,84 %	33 12,84 %	96 37,35 %	106 41,25 %	257
Saan tarvitsemani tuen ja avun avustajaltani	99 38,52 %	15 5,84 %	32 12,45 %	70 27,24 %	41 15,95 %	257
Olen tyytyväinen kykyyni osallistua perheeni aktiviteetteihin	23 8,95 %	36 14,01 %	63 24,51 %	83 32,30 %	52 20,23 %	257
Olen tyytyväinen kykyyni osallistua toimintaan ystäväni kanssa	15 5,84 %	33 12,84 %	73 28,40 %	89 34,63 %	47 18,29 %	257
Minusta tuntuu, että muut ihmiset kohtelevat minua loukkaavasti tai syrjivästi	81 31,52 %	105 40,85 %	44 17,12 %	23 8,95 %	4 1,56 %	257
Tunnenen itseni yksinäiseksi	62 24,13 %	90 35,02 %	63 24,51 %	35 13,62 %	7 2,72 %	257

Yli puolet kyselyyn vastanneista koki, että yleinen terveydentila on hyvä vain joskus tai sitäkin harvemmin. Vain alle (48,25 %) puolet koki taloudellisen tilanteensa olevan usein tai aina hyvä. Kun kysyttiin itsensä toteuttamisen mahdollisuuksista, melkein puolet (49,81 %) vastaajista valitsi vastaukseksi, että tämä toteutuu vain joskus tai harvemmin. 47,86 % koki saavansa arvostusta muilta ihmisiltä joskus, harvoin tai ei koskaan. 123 vastaajaa 257:stä (48 %) tunsu itsensä tasa-arvoiseksi ja yhdenvertaiseksi muiden ihmisten kanssa vain joskus, harvoin tai ei koskaan. Useampi, kuin joka kolmas ilmoitti, että ei saa koskaan

tarvitsemaansa tukea tai apua avustajaltaan. Vain 37 % vastaajista ilmoitti kyselyn alkupuolen taustatietoja kartoittavassa kysymyksessä käyttävänsä henkilökohtaista apua. Tämän kysymyksen kohdalla jäinkin miettimään, johtaako näin korkea negatiivinen luku juurensa siihen, että kyseisen kysymyksen kohdalla ei ollut mahdollista valita vaihtoehtoa ”ei koske minua”. Kun suodatin vastauksia siten, että otokseksi jäivät vain ne henkilöt, jotka olivat ilmoittaneet käyttävänsä henkilökohtaista avustajaa, olivat tulokset aika tavalla erilaisia, joskin eivät aivan päinvastaisia. Kyselytutkimuksen raporttiosuuden lukeminen olisi helpottunut, jos olisimme lisänneet tämän kysymyksen kyselyssä omaksi kohdakseen. Tällöin asteikkoon olisi voinut lisätä tarvittavan valinnan, joka ei ota kantaa kyseiseen kohtaan.

Taulukko 11. Henkilökohtaista avustajaa käyttävien kokemukset avustajan antamasta tuesta ja avusta viimeisen 2 kk:n aikana (Invalidiliitto 2017)

	Ei /En koskaan	Harvoin	Joskus	Usein	Aina
Saan tarvitsemani tuen ja avun avustajaltani	4	6	20	39	23
	4,35 %	6,52 %	21,74 %	42,39 %	25 %

Kuten luvuista huomaa, kokee vastaajista silti kolmasosa, että henkilökohtaiselta avustajalta saatu tuki on vain joskus, harvoin tai ei koskaan riittävää. Eräs vastaaja kirjoitti avoimeen kysymykseen, joka koski tyytyväisyyttä ja tyytymättömyyttä herättäviä asioista, että avustajan tuntien raju pudottaminen ja siitä valittaminen ottavat koviille.

Kaikista vastaajista vain 52,5 % ilmoitti olevansa usein tai aina tyytyväinen perheensä aktiviteetteihin osallistumiseen. Tein varmuudeksi samanlaisen erillisen otantaratkaisun kyseiseen kysymykseen. Jätin tässä tapauksessa suodatusehdossa vastauksista yksinasuvat pois. Toisaalta, osallistuminen perheen arkeen ei välttämättä vaadi yhdessä asumista. Joka tapauksessa, muista kuin yksinasuvista (niistä, jotka asuvat samassa taloudessa aikuisen tai lapsen kanssa) usein tai aina osallistumiseen tyytyväisiä oli vain 58,8 %. Mielestäni tämä varmistus osoittaa, että tyytymättömyyden osuus on hyvin korkea.

Taulukko 12. Tyytyväisyys perheen aktiviteetteihin osallistumiseen viimeisen 2 kk:n aikana yhden tai useamman kanssa samassa taloudessa asuvien kesken (Invalidiliitto 2017)

	Ei /En koskaan	Harvoin	Joskus	Usein	Aina
Olen tyytyväinen kykyyni osallistua perheeni aktiviteetteihin	4	19	40	54	36
	2,62 %	12,42 %	26,14 %	35,29 %	23,53 %

Se, että 72,4 % kokee, että he eivät ole tulleet kohdelluksi loukkaavasti tai syrjivästi tai ovat kokeneet syrjintää vain harvoin, on positiivinen yllätys. Kun sitä vertaa kappaleessa 3 ”Aiemmat tutkimukset” esittämiini Oikeusministeriön syrjinnän seurantajärjestelmän selvityksen (2016, 46) tuloksiin, on Invalidiliiton barometrin tulos odotettua parempi. Oikeusministeriön selvityksessä yli puolet koki asenneilmapiirin vammaisia kohtaan olevan yleisellä tasolla huono ja vain 14,1 % vastaajista koki sen olevan hyvä. (2016, 46.) Vaikka vastausten tulkinnoissa on käytetty erilaisia määreitä, on positiivinen tulos mielestäni niin suuri, että se on kiistaton.

6.5.1 Positiivisia asioita vastaajien elämässä

Avoimen kysymyksen vastauksissa näkyy selvästi myös se, että selkeä onnellisuutta tuottava asia löytyy tukiverkostosta. Vastaajien tukiverkko muodostuu mm. yhdistystoiminnan kautta, ystävistä, seurustelukumppaneista sekä sukulaisista. Kuten myös ei-vammautuneiden keskuudessa, osalla vastaajista omaiset eivät olleet enää elossa. Koska vanhusien osuus muodostui vastaajien keskuudessa suureksi, vaikutti se myös tällaisten tapauksien määrään. Toinen onnellisuutta tuottava tekijä oli se, että henkilöllä on mahdollisuus osallistua harrastustoimintaan. Vastaavasti tällaisen toiminnan puute aiheutti jatkuvaa mielipahaa. Lemmikkien pitäminen oli esimerkiksi monelle tyytyväisyyttä tuottava asia.

6.6 Omat päätelmäni vastauksista

Kysely tuotti pelkällä ainutlaatuisuudellaan paljon uutta tietoa, jota ei ole aiemmin ollut olemassa. Invalidiliiton kanssa tuotettu tieto voidaan nyt lisäksi viedä sellaiseen määrälliseen muotoon, josta sen tarkasteleminen on nopeaa. Tiedon etsijälle vastaukset antavat huolestuttavia lukuja Invalidiliiton jäsenistön kokemasta tyytymättömyydestä etenkin rahojen riittävyyteen ja osallistumiseen liittyen. Nämä kaksi asiaa ovatkin vahvasti kytköksissä, sillä rahanpuute ei tulosten mukaan osunut kovin suuresti perustarpeisiin, vaan ennemmin osallistumisen mahdollisuuksiin. Osallistumiseen vaikuttaa varmasti esimerkiksi sen, että kyselytulosten mukaan yli puolet kokee puutteita mahdollisuuksissaan tarpeellisiin vaateostoksiin. Myös palveluiden tavoitettavuuteen ja sen laatuun tulisi suunnata tulosten valossa enemmän huomiota ja kehittämistyötä. Vammaisen henkilön tarpeiden ymmärtäminen on omasta mielestäni yksi tärkeimmistä esiin nousseista asioista. Se on samaan aikaan asia, johon voimme nykytiedon ja käytössä olevien resurssien valossa alkaa vaikuttaa jo nyt. Suhtautumalla kuhunkin vammaiseen ihmiseen yksilönä, jota vammaisuus ei määrittele, voimme helpommin ohjata omaa toimintaamme oikeaan suuntaan. Ymmärrystä ei voi kasvattaa ottamatta selvää.

7 Pohdinta

Tielläni parempaan asiantuntijuuteen, tuli vastaan hetkiä, jolloin jouduin tekemään vähemmän mieluisia ratkaisuja. Vaikka olin varannut kirjoittamiseen tarpeeksi aikaa ja ajanhallinta pysyi omissa ohjissani, olisin voinut varautua paremmin siihen, että vastausten saamiseen, keräämiseen ja koontiin kuluu runsaasti aikaa. Kuten jo tuloksia käsitellessäni mainitsin, olisi ollut hyödyllistä saada tähän opinnäytetyöhön mukaan myös kirjeitse kerätyt vastaukset. Toinen käytäntöön, toisaalta sekin myös ajankäyttöön liittyvä seikka joka tuli esille vastauksia käsitellessä, on tutkimuslomakkeen testaaminen. Lomakkeen täyttämistä olisi voinut kokeilla yhdessä esimerkiksi 10 koehenkilön kanssa, jotka ovat Invalidiliiton jäseniä. Tämä olisi sujunut parhaiten kasvokkain, yhdessä etenemällä ja lomakkeen rakennetta arvioiden. Koen, että Webropol oli loistava työkalu kyselyn luomiseen ja vastausten käsittelyyn.

Invalidiliiton toiminnan taustalla on monia yhteiskunnallisesti merkittäviä tavoitteita. Laajempaan, yhteiskunnallisena tavoitteena voidaan siis sanoa olleen sosiaalisen ja taloudellisen yhdenvertaisuuden parantaminen sekä eriarvoistumisen pysäytys. Opinnäytetyöni tutkimus- ja kehittämistavoitteena oli vammaisten henkilöiden elinolosuhteiden kartoitus ja niihin liittyvien kehityskohteiden löytäminen. Koen onnistuneeni opinnäytetyössäni erityisesti vammaisten henkilöiden elinolosuhteiden kuvaamisessa. Koen, että se oli erityinen vahvuuteni, sillä kokosin työni tietoperustan laajalti eri lähteistä, keräten yksityiskohtaista tietoa aiemmista tutkimuksista ja hakien laajempaa perustaa lainsäädännöstä. Uskon, että henkilö joka etsii tietoa vammaisten ihmisten oikeuksista ja elinoloista Suomessa, löytää työstäni vähintään yleiskuvaa ammentavan näkökulman: mitä kaikkia asioita tulee yhdistää toisiinsa, jotta osaa tulkita kokonaisuuden, jota vammaisuuden ymmärtämiseen tarvitaan. Kirjoittamani pohjalta lukijan on myös helpompi tarttua joihinkin yksittäisiin jo valmiiksi pohjustettuihin vammaistutkimusta koskeviin elementteihin, kuten lakien soveltamiseen, hoitoalan haasteisiin tai tukiin kohdistuvien leikkausten vaikutuksiin.

Olen mielestäni onnistunut opinnäytetyössäni kuvaamaan jossain määrin myös muiden Suomessa asuvien fyysisesti vammaisten ja toimintakyvyltään erilaisten ihmisten sosiaalista ja taloudellista asemaa nyky-yhteiskunnassamme. Olen työni alkukappaleissa perustellut yhdenvertaisuuden esiin nostamisen ajankohtaisuutta monin eri tavoin alkaen valtakunnallisista lakimuutoksista, syventyen päivittäin vastaan tuleviin seikkoihin. Opinnäytetyöni osoittaa, miksi on syytä kiinnittää jo nyt, ja myös jatkossa huomiota yhdenvertaisuuteen. Sekä kyselylomakkeella saadun, että kokoamani tiedon valossa koen, että Invalidiliiton olisi hyödyllistä tehdä samanlaisia kyselytutkimuksia vastaisuudessakin.

Työni aiheena oli Invalidiliiton barometrin tekemisessä avustaminen, kyselylomakkeen työstäminen ja vastausten koonti sekä kyselylomakkeella saatavan tiedon hyödyntäminen. Uskon vaikuttaneeni käytännön prosessissa ainakin aikatauluun, sillä minun piti pitää siinä pysymisestä huolta jo omalta kannaltani. Vähensin myös Invalidiliiton henkilökunnan työmäärää, jonka kautta he mahdollisesti pystyivät keskittymään paremmin kyselyn sisältöön ja työn laadun seurantaan, kuin itse toteuttamiseen. Näin ollen julkaistu kyselytutkimus on lähtenyt liikkeelle ympäri Suomea Invalidiliittoa ylpeästi edustavana ja luottoa liiton toimintaan lisäävänä kokonaisuutena.

Työtä kirjoittaessani olen käyttänyt vahvasti omaa arvopohjaani suunnannäyttäjänäni. Tämä näkyy siinä, että olen keskittynyt paljon yhdenvertaisuuden näkökulmaan ja siihen, kuinka asioiden tulisi oikeasti olla vammaisten henkilöiden kohdalla – samalla tavalla kuin kenellä tahansa muullakin. Samalla olen tehnyt opinnäytetyöstäni myös itseni näköisen.

Lähteet

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.

Invalidiliitto 2016, Valtuuston kevätkokous, Valtuustoesitys, Vuoden 2017 toimintasuunnitelman painopistealueet ja talouden suuntaviivat. Luettu: 9.1.2017

Invalidiliitto 2010, Invalidiliiton köyhyysohjelma, parannusehdotuksia sisältävä katsaus, Tullaan toimeen - elämyksiä kansaneläkkeellä, Luettavissa: https://www.invalidiliitto.fi/sites/default/files/2016-12/koyhyysohjelma_web_180110.pdf. Luettu 9.10.2016.

Invalidiliitto. Organisaatio. Luettavissa: <https://www.invalidiliitto.fi/invalidiliitto/organisaatio>. Luettu: 24.2.2017.

Invalidiliitto. Mitä Invalidiliitto on? Luettavissa: <https://www.invalidiliitto.fi/toiminta/mita-invalidiliitto>. Luettu: 4.3.2017.

Invalidiliitto 2016. YK:n vammaissopimus. (kooste TEESIT Invalidiliiton YK:n vammaissopimus käyttöön! -käsikirjan uudistetusta versiosta 2016). Luettavissa: <https://www.invalidiliitto.fi/ykn-vammaissopimus>, Luettu: 1.2.2017

Kuluttajaliitto 2016. Kuluttajaparlamentin Kysely. Hallituksen leikkausten ja säästötoimien vaikutukset kuluttajien talouteen ja terveydenhoitoon. Luettavissa: <https://www.kuluttajaliitto.fi/tietoa-meista/kuluttajaparlamentti/kuluttajaparlamentti-2016/kyselytulokset-2016/>. Luettu 31.1.2017

Laisi & Lappalainen 2016. Invalidiliitto. Yhteenveto ja johtopäätökset vammaispalveluiden sosiaalityön selvityksestä. Helsinki. Luettavissa: https://www.invalidiliitto.fi/sites/default/files/2017-01/yhteenveto_vammaispalveluiden_sosiaalityon_selvityksesta_-_invalidiliitto.pdf. Luettu 28.2.2017

Manssila 2016. Talentia ry. Tiivistelmä ja johtopäätökset vammaispalveluiden sosiaalialan ammattilaisten näkemyksiä kartoittaneesta selvityksestä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Luettavissa: https://www.invalidiliitto.fi/sites/default/files/2017-01/vammaispalveluselvitys_-_yhteenveto_ja_johtopaatokset_-_talentia.pdf. Luettu: 28.2.2017.

Minna Kaipinen 2015. Kehitysvammaisten Tukiliitto. Lakien soveltamisjärjestys. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu Vernerit. Luettavissa: <http://verneri.net/yleis/lakien-soveltamisjarjestys>. Luettu: 2.4.2017.

Minna Kaipinen 2015. Kehitysvammaisten tukiliitto. Vammaispalvelulaki. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu Vernerit. Luettavissa: <http://verneri.net/yleis/vammaispalvelulaki>. Luettu: 2.4.2017.

Näkövammaistenliitto ry 2015, Näkövammaisten vuosikirja, Vammaisuus 1.1. Luettavissa: http://www.nkl.fi/fi/etusivu/nakeminen/julkaisu/nvrek_vuosikirja/1_1_vammaisuus. Luettu 4.3.2017

Oikeusministeriö 2017. Yhdenvertaisuus. Lainsäädäntö. Demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikkö. Luettavissa: <http://www.yhdenvertaisuus.fi/yhdenvertaisuus/lainsaadanto/>. Luettu: 10.1.2017

Oikeusministeriö 2016. Vammaisena olen toisen luokan kansalainen. Yhdenvertaisuusvaltuutettu. Helsinki. Luettavissa: https://www.syrjinta.fi/documents/10181/40035/Vammais selvitys_uusin/2506b079-2a76-4aff-ae1d-5e9728f38657. Luettu: 10.1.2017.

STM 2010. Suomen sosiaali- ja terveysministeriö. Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle (Suomen vammaispoliittinen ohjelma Vampo 2010 – 2015). Helsinki. Luettavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72197/URN%3aNBN%3afe201504225692.pdf?sequence=1>. Luettu: 9.1.2017.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_2.html. Luettu: 29.4.2017

Suomen perustuslaki 11.6.1999/73.

Suomen YK-liitto 2015. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Julkaisu suomenkielisestä sopimuksen käännöksestä. Somero. Luettavissa: http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf. Luettu: 28.2.2017.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Vammaispalveluja koskeva lainsäädäntö. Luettavissa: <http://stm.fi/lainsaadanto/vammaiset>. Luettu: 2.4.2017.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a. Tutkimus- ja asiantuntijatyö. Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus ATH. Tulokset. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/aikuisten-terveys-hyvinvointi-ja-palvelututkimus-ath/tulokset>. Luettu: 12.4.2017.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016b. Tutkimus- ja asiantuntijatyö. Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus ATH. Tulosten käyttö päätöksenteossa. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/aikuisten-terveys-hyvinvointi-ja-palvelututkimus-ath/tulosten-kaytto-paatöksenteossa>. Luettu: 12.4.2017.

Tilastokeskus 2017. Työvoimatutkimus. Valtioneuvoston kanslian ja Tilastokeskuksen Findikaattorit. Luettavissa: http://www.findikaattori.fi/fi/41#_ga=1.206170579.1145732021.1491482995. Luettu; 29.4.2017.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.

Kysely / kevät 2017

INVALIDILIITON JÄSENKYSELY SOSIAALISESTA JA TALOUDELLISESTA YHDENVERTAISUUDESTA

Suomessa on kerätty hyvin vähän tietoa vammaisten henkilöiden elinolosuhteista ja elämäntilasta. Invalidiliitto ry haluaa olla omalta osaltaan mukana keräämässä tietoa, jota voidaan hyödyntää fyysisesti vammaisten ja toimintakyvyttään erilaisten henkilöiden elinolosuhteiden kehittämisessä. Perustiedon kerääminen on tärkeää, kun haluamme tuottaa päätäjille tietoa jäsenistömme elämän erilaista tilanteista ja niihin vaikuttavista päätöksistä.

Sinun panoksesi on tärkeä. Vastaamalla tähän kyselyyn olet mukana erittäin tärkeässä tiedonkeruussa. Sen avulla voimme kiinnittää päätäjien huomion vielä nykyistä tarkemmin fyysisesti vammaisten ja toimintakyvyttään erilaisten ihmisten tarpeisiin.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Kaikkien yhteystietonsa jättäneiden kesken arvotaan 100 euron arvoinen S-ryhmän lahjakortti. Yhteystietoja ei voida yhdistää vastauksiin ja niitä käytetään vain arvonnin suorittamiseen.

VASTAA KYSELYYN 13.4.2017 MENNESSÄ KÄYTTÄEN OHEISTA VALMIIKSI MAKSETTUA PALAUTUSKUORTIA!

Terhi Jussila
Järjestöjohtaja

Laura Andersson
Yhteiskuntasuondejohtaja

Lisätietoja: Anne Mäki, koulutus- ja työllisyysasiantuntija, p. 044 765 1364,
anne.maki@invalidiliitto.fi

2 (11)

TAUSTATIEDOT

- Sukupuoli**
 Nainen Mies Jokin muu
- Ikä**
 alle 18 18–30 31–45 46–63 63–75 yli 75 v.
- Maakunta**
 Ahvenanmaa
 Etelä-Karjala
 Etelä-Pohjanmaa
 Etelä-Savo
 Kainuu
 Kanta-Häme
 Keski-Pohjanmaa
 Keski-Suomi
 Kymenlaakso
 Lappi
 Päijät-Häme
 Pirkanmaa
 Pohjanmaa
 Pohjois-Karjala
 Pohjois-Pohjanmaa
 Pohjois-Savo
 Satakunta
 Uusimaa
 Varsinais-Suomi
- Kuulun invalidiliiton (voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon).**
 paikallisyhdistykseen
 harvinaiseen diagnoosipohjaiseen jäsenyhdistykseen
 muuhun valtakunnalliseen jäsenyhdistykseen
- Koulutus**
 perusaste ammatillinen koulutus lukio korkeakoulu
 jokin muu, mikä? _____

6. Elämäntilanne (voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon).

- työntekijä toimihenkilö
 johtavassa asemassa oleva opiskelija
 työtön äitiys- /vanhempainvapaalla
 kokopäiväinen yrittäjä osa-aikainen yrittäjä
 osatyöttömyyseläkkeellä osa-aikaeläkkeellä
 työttömyyseläkkeellä vanhuuseläkkeellä
 jokin muu, mikä? _____

7. Kuinka monta henkeä asuu kanssasi samassa kotitaloudessa?

- Asun yksin
 Kanssani asuu aikuisia. Itseni mukaan lukien, aikuisia on kotitaloudessani yhteensä: _____
 Kotitaloudessa on alle 18-vuotiaita lapsia. Lapsia yhteensä: _____

8. Asumismuoto

- omistusasunto vuokra-asunto palvelutalo
 ryhmämuotoinen palvelukoti jokin muu, mikä? _____

9. Kuinka tyytyväinen olet asumiseesi? Rastita omaa tilannettasi parhaiten kuvaava vaihtoehto.

En ollenkaan ☐	Hieman ☐	Jonkin verran ☐	Paljon ☐	Erittäin paljon ☐

TOIMINTAKYKYYN LIITTYVIÄ KYSYMYKSIÄ

10. Vaikuttaako toimintakykyysi (voit valita useamman vaihtoehdon)

- liikuntavamma huonokuuloisuus tai kuulovamma
 näkövamma hahmottamisen, tarkkaavaisuuden, keskittymisen vaikeudet
 puheen tuoton vaikeudet mielenterveyden ongelmat
 pitkäaikais sairaus harvinainen diagnoosi
 muistamisen vaikeudet päivittäiset kivun tuntemukset
 jokin muu, mikä: _____

11. Mikä on aiheuttanut fyysisen vammasi tai toimintarajoitteesi? Rastita omaa tilannettasi parhaiten kuvaava vaihtoehto.

- vamma on synnynnäinen vamma on sairauden aiheuttama
 vamma on tapaturman aiheuttama
 joku muu, mikä: _____

12. Kuinka usein käytät apuvälineitä, ja mitä apuvälineitä käytät?

- päivittäin, _____ viikoittain, _____
 kuukausittain, _____ satunnaisesti, _____
 en käytä

13. Kuinka paljon vammasi, sairautesi tai toimintakykyyn rajoitteesi haittaa sinua arjessa? Rastita omaa tilannettasi parhaiten kuvaava vaihtoehto.

Ei ollenkaan ☐	Hieman ☐	Jonkin verran ☐	Paljon ☐	Erittäin paljon ☐

14. Mistä pääasiallinen toimentulosi koostuu? Rastita kaikki sinua koskevat tulonlähteet.

- palkkatyö osatyökyvyttömyyseläke (vakuutusyhtiö)
- yritystulo osatyökyvyttömyyseläke (työeläkeyhtiö)
- työttömyysturva ansionmenetykskorvaus (vakuutusyhtiö)
- opintotuki/-laina työeläkeyhtiön työkyvyttömyyseläke
- sairauspäiväraha työkyvyttömyyseläke (liikennevakuutus)
- kuntoutusraha tapaturmaeläke
- kuntoutustuki (Kela) takueläke
- kuntoutustuki (työeläkeyhtiö) vanhuuseläke
- Kelan työkyvyttömyyseläke jokin muu, mikä: _____

15. Saatko lisäksi jotakin seuraavista tuista:

- a) 16 vuotta täytäneen vammaistukea? perustuki korotettu tuki ylin tuki
- b) Eläkettä saavan hoitotukea? perustuki korotettu tuki ylin tuki
- c) Asumistukea? yleistä asumistukea opintotuen asumisisä eläkkeensaajan asumistuki
- d) Muuta tukea? toimeentulotuki jotain muuta, mitä: _____

16. Sijoita itsesi seuraavilla asteikoilla oikeaan kohtaan tuntemukseksi mukaan.

Ei/En koskaan	Harvoin	Joskus	Usein	Aina
☐	☐	☐	☐	☐
Tuloni riittävät kattamaan kuukausittaiset pakolliset menot				
☐	☐	☐	☐	☐
Joudun tinkimään ruokaoستoksista rahojen riittämättömyyden takia				
☐	☐	☐	☐	☐
Joudun tinkimään lääkkeitä rahojen riittämättömyyden takia				
☐	☐	☐	☐	☐
Joudun tinkimään lääkärikäynneistä rahojen riittämättömyyden takia				
☐	☐	☐	☐	☐
Joudun tinkimään kuntoutuksesta rahojen riittämättömyyden takia				
☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn ostamaan itselleni tai perheelleni vaatteita tarpeen mukaan				
☐	☐	☐	☐	☐
Taloudellinen tilanteeni mahdollistaa osallistumisen vapaa-ajan harrastuksiin				
☐	☐	☐	☐	☐
Vammani/sairauteni aiheuttaa minulle kuluja, joista on vaikea selviytyä				
☐	☐	☐	☐	☐

17. Mikäli vammasi/sairautesi aiheuttaa muita kuin yllämainittuja ylimääräisiä kuluja, mitä nämä kulut ovat?

18. Mikäli olet osatyökyvyttömyyseläkkeellä tai täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä, ja teet ansiotyötä tai toimit yrittäjänä, tekisitkö enemmän töitä, mikäli ansaintaraja sen sallisi?

- kyllä, kuinka paljon? _____
- en
- en osaa sanoa

19. Mitä seuraavista sosiaali- ja terveydenhuollon tai työllistämisen palveluista olet käyttänyt viimeisen 6 kk:n aikana?

☐ sosiaalityö	☐ sosiaaliohjaus	☐ sosiaalinen kuntoutus
☐ kotipalvelu	☐ asumispalvelut	☐ laitoshoido
☐ omaishoidon tuki	☐ kuljetuspalvelut	☐ henkilökohtainen apu
☐ neuvolapalvelut	☐ kasvatus- ja perheneuvonta	☐ perhetyö
☐ lastensuojelu	☐ lasten päivähoido	☐ koululaisten iltapäivähoito
☐ suun terveydenhoito	☐ terveystieteiden keskus	☐ sairaalahoito
☐ erikoissairaanhoido	☐ kotisairaanhoido	☐ fysioterapia
☐ toimintaterapia	☐ laitospalvelut	☐ päihdepalvelut
☐ opiskelijaterveydenhoito	☐ mielenterveyspalvelu	☐ ammatillinen kuntoutus
☐ TE-palvelut	☐ yritysneuvonta	☐ kunnan työllisyyspalvelut
☐ kuntouttava työtoiminta	☐ talous- ja velkaneuvonta	
☐ jokin muu, mikä? _____		

20. Arvioi, onko sinulla vaikeuksia saada rahat riittämään erilaisiin asiakasmaksuihin?

☐ Ei koskaan	☐ Harvoin	☐ Joskus	☐ Usein	☐ Aina

ELÄMÄN MIELEKKYYTEEN LIITTYVIÄ KYSYMYKSIÄ

21. Sijoita rasti sen mukaan, kuinka ajattelet elämästäsi viimeiseksi kuuneiden 2 kk:n aikana.

Ei/En koskaan	Harvoin	Joskus	Usein	Aina
☐	☐	☐	☐	☐
Yleinen terveydentilani on hyvä				
☐	☐	☐	☐	☐
Henkinen/psykykinen terveyteni on hyvä				
☐	☐	☐	☐	☐
Taloudellinen elintasoni on hyvä				
☐	☐	☐	☐	☐
Koen saavani toteuttaa itseäni mielekkäällä tavalla				
☐	☐	☐	☐	☐
Saan muilta ihmisiltä arvostusta				
☐	☐	☐	☐	☐
Koen itseni tasa-arvoiseksi ja yhdenvertaiseksi muiden ihmisten kanssa				
☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on joku joka kuuntelee minua ja keskustelee kanssani, kun haluan jutella				
☐	☐	☐	☐	☐
Saan tukea perheeltäni tai ystäviltäni				
☐	☐	☐	☐	☐
Saan tarvitsemani tuen ja avustajaltani				
☐	☐	☐	☐	☐
Olen tyytyväinen kykyyni osallistua perheeni aktiviteetteihin				
☐	☐	☐	☐	☐
Olen tyytyväinen kykyyni osallistua toimintaan ystäväni kanssa				
☐	☐	☐	☐	☐
Minusta tuntuu, että muut ihmiset kohtelevat minua loukkaavasti tai syrjivästi				
☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen itseni yksinäiseksi				
☐	☐	☐	☐	☐

22. Oletko mielestäsi pystynyt riittävästi osallistumaan jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai henkisen/hengellisen yhteisön toimintaan (esimerkiksi urheiluseura, asukastoimikunta, puolue, kuoro, seurakunta)

En koskaan Harvoin Joskus Usein Aina

23. Kerro mikä tällä hetkellä aiheuttaa erityistä tyytymättömyyttä tai tyytymättömyyttä elämässäsi?

24. Halutessasi voit ilmoittaa yhteystietosi, mikäli haluat kertoa työelämäsi tai yrittäjyyteen liittyvän tarinasi tai haluat tietää lisää invalidiliiton hallinnoimista Yritystä! -hankkeesta.

haluan kertoa työelämäni tai yrittäjyyteen liittyvän tarinani

haluan tietää lisää Yritystä! -hankkeesta

Nimi: _____
e-mail: _____ puh: _____

Kiitos vastauksista! Voit osallistua arvontaan jättämällä yhteystietosi. Yhteystietojasi käytetään vain arvontan suorittamiseen ja ne havitetaan tämän jälkeen. Arvonta suoritetaan 26.4.2017. Voittajalle ilmoitetaan henkilökohtaisesti.

Haluan osallistua lahjakortin arvontaan! ☺

Nimi: _____
osoite: _____
puh: _____